

GÖL İNSANLARI (1969)

KEMAL TAHİR (1910 – 1973)

Hikayeler

Göl İnsanları
Çoban Ali
Gelin – Kadın Oyunu
Arabacı
Nam Uğruna
Kondurma Siyaseti
Bir Kodoşluk Hikayesi
Fermanlı Hoca

Genel Bakış

Kemal Tahir, özellikle cezaevinde mahpus bulunduğu yıllar boyunca, nitelikli romanlarının yanında para kazanmak için gazetelerde tefrika edilecek birçok öykü de kaleme almıştır. *Göl İnsanları*'nda yer alan kısa anlatılar 1937 – 1938 yılları arasında yazar tarafından yazılmıştır. Yazarın, bu eserde yer alan kalem tecrübelerini ilk defa *Tan* gazetesi 1941 yılında Cemalettin Mahir mahlasıyla tefrika etmiştir. Bu hikayeler yıllar sonra Tahir'in, Aziz Nesin'le kurmuş olduğu Bilgi Yayınevi'nde bir bütün halinde kitap olarak yayımlanmıştır. Hikayeleri oluşturan anlatılar, *Bir Kodoşluk Hikayesi* hariç, Anadolu'da geçer ve Anadolu insanının yaşam rutinlerine ve sorunlarına değinilir. Yazarın bazı hikayeleri bazı romanları için bir yan kurgu olma niteliği taşımaktadır.

GÖL İNSANLARI

Kişiler

Hamdi Öykünün en baskın karakteri ve başkahramanıdır. Kırklar Köyü'nde çakıl taşı ameleliği yapan anlatı kişisi daha önce tahlisiye gemilerinde tayfa olarak çalışmıştır. Onunla birlikte amelelik yapan çalışanlara liderlik eder ve işvereni olan Şerif Kaptan'a oldukça sadıktır. "Hamdi, Karabiga'nın Çerkez köylerindendi. Sevdiği kızı "dengi değildir" diye kendisine vermek istemedikleri için gurbete çıkmış, altı seneden beri köyüne hiç uğramamıştı. Gurbete çıktı çakılı, Çorlu Mızraklı Süvari Alayı'nda askerlik, İstanbul'da seyislik, tahlisiye gemisinde tayfalık, Adapazarı'nda koruculuk ve birçok yerlerde işçilik (yapmıştır)".

Şerif Kaptan Anlatı kişisi, çakıl taşı amelelerinin işverenidir. Eskiden Kuvayı Milliye çetelerinde bulunmuş ve onlar için mücadele vermiştir. Başlangıçta oldukça olumlu bir görüntü çizer fakat daha sonra eserin kötücül kahramanına dönüşür. Çakıl taşı toplanan sahil tamamen ona aittir ve yakında yapılan bir fabrika için malzeme çıkarılmaktadır. İşçisini sömüren patron tiplerinden biridir. Kaptan, işçilerle yatıya kaldığı bir gece yeğeni olan Salih'i cinsel açıdan istismar eder. Bu olaya şahit olan Hamdi'yle Şerif Kaptan'ın arası tamamen açılır.

Salih İşçiler arasındaki en genç çalışandır. Çocuk yaşlarında olan karakter, Şerif Kaptan'ın yeğenidir. İşçilerin ayak işlerini yapmaya çalışır. Sahile vuran cesedi o bulur. Amcası tarafından cinsel olarak istismar edilir.

Bulgaryalı Deli İbrahim Kırklar Köyü'nde Şerif Kaptan için çakıl taşımacılığı yapan karakterlerden biridir. Bulgaristan göçmenlerinin tipik özelliklerini taşır. Diğer işçi arkadaşlarına nazaran daha isyankar ve sorgulayıcı bir kişiliğe sahiptir. Otuz yaşlarında görünmektedir. Neşeli,

şakacı ve isyankar olması en belirgin özellikleridir. Maruz kaldıkları emek sömürsünü sürekli olarak sorgular.

Ağazade Mustafa Kırklar Köyü'nde çakıl taşıyan işçilerden bir tanesidir. Anlatıdaki rolü oldukça azdır ve edilgen bir karakterdir. Yirmi beş yaşındadır. "Mustafa açlıktan ölür, kirden pislikten kokardı. Elini evde işe sürmediği, hovardalıktan başka bir şey düşünmediği anlaşılıyordu. Mustafa oturup köyünden, kimsesinden bahsetmeyi sevmezdi! Yalnız arada bir söylediklerinden, babasının Çatalca taraflarında çok zengin bir köy ağası olduğunu, askerliğini bedelli yaptığını, babasının olmaz bir lafına canı sıkılarak iki senedir gurbet gezdiğini öğrenmişlerdi".

Kurubacak Mehmet Çakıl taşı taşıyan amele grubunun üyelerinde biridir. Kısa boyludur ve çirkince bir yüzü vardır. Recep'le birlikte ölüm ve kıyamet gibi konular üzerine konuşurlar. İnebolu'nun Derepınarı köyündendir. Senede altı aylığına gurbete çıkar ve ihtiyacı olan parayı kazanınca memleketine geri döner. İki kızı ve dört oğlu vardır.

Recep Çakıl taşı taşıyan amelelerden biridir. "(...) uzun boylu, geniş omuzlu, kocaman kırmızı burunlu"dur. O da Hamdi gibi Şerif Kaptan'a sadıktır. Recep'in babası köy imamıdır. Diğerleriyle birlikte dini konularda sohbet eder. İnandığı şeylerin çoğu hurafelerden ibarettir. Kurubacak Mehmet'le hemşerilerdir. Hali vakti yerindedir. "Recep güneş çıksa ekin biçmeyi, harman kaldırmayı düşünür, yağmur yağsa sürülecek tarlaları hatırlardı. Toprağına bağlı bir köylü olduğundan, hepsinden daha dalgındı. Böyle ay ışığı bol yaz geceleri, delikanlılar harman yerinde öküzleri salarlar, ateşin etrafında oturarak konuşurlar".

Dursun Resuloğullarından Dursun yirmi beş yaşındadır. Giresun'un Tepeköy beldesinde doğmuştur. Kömür kayıklarında tayfalık yaptığı tahmin edilir. Çakıl taşı işçileri tarafından sahile vurmuş olan cesedi bulunur ve polise teslim edilir.

Öykü

Çakış Taşı Taşıma – Günlük İşler Kırklar Köyü Harabesi'nde işçi olarak çalışan bir grup arkadaştan Hamdi, sabah ilk kalkan kişi olur ve ahırda kalan eşeklere saman verir. Onun ardından Bulgaryalı Deli İbrahim, Mustafa ve Recep de uyanır. Hamdi, uyanmamış olan diğer arkadaşlarını da uyandırır ve kahvaltı için sofraya kurulur. Aralarındaki en genç kişi olan Salih'e uyandıktan sonra yüzünü yıkamadığı için çıkışlırlar. "Yemekten sonra eşekleri semerleyip semerlerin iki yanına birer küçük küfe astılar. Omuzlarına kürekleri alarak yirmi beş merkepten ibaret kervanı "Kırklar Köyü Harabesi"nden deniz kenarındaki kumluğa doğru sürdüler. Oradan Terkos Gölü kıyısına çakıl taşıyorlardı". İş arkadaşlarının görevi; Karadeniz kıyısına dalgalarla vurmuş olan çakılları Terkos Gölü'ne taşımaktır. Arkadaşlar aralarında görev dağılımı yapıp işe koyulular. Küreklerle yanlarında getirmiş oldukları küfelerle çakıl doldururlar. Anlatı kişilerinin dış görünümünü kısaca betimlenir. Salih ise başka bir tarafta deniz kabuğu toplamaktadır. Küfeler eşeklere yüklendikten sonra onları götürmesi için Salih çağrılır. Salih koşarak yanlarına gelir. Deniz kıyısına bir cesedin vurduğunu haber verir.

Dursun'un Cesedi Sahile Vurur Ceset kıyıdan kumsala çıkarılır ve dikkatle incelenir. Hamdi'nin dediklerine göre ölen kişi kömür kayıklarında çalışan tayfalardan biridir. Cesedin üstünü arayan İbrahim bir cüzdandan bulur. Nüfus kağıdındaki bilgilere göre ölen kişinin adı Resuloğullarından Dursun'dur. "- Bulgarya'dan kömür getiren kayıklarda herhal...". Arkadaşlar cesetle ve cüzdandan çıkan parayla ne yapacaklarını düşünürler. En sonunda işverenleri olan Kaptan'ı beklemeye karar verirler. Birkaç günde bir gözetime gelen Kaptan'ı beklemeye karar verirler. Cesedi Bozoğlan adlı merkebe yüklerler. Cesedi uygun bir yere bırakan arkadaşlar mevta hakkında konuşurlar. Ne kadar genç olduğundan bahsedip gözü açık gittiğini söylerler.

Sömürünün Sorgulanması Daha sonra anlatı, Terkos Gölü'nde çalışan arkadaşların yaptıkları işe odaklanır. Küfeleri ölçen ölçekte bir sorun olduğundan ve bunun yerine bir metre kullanmaları gerektiğinden bahsederler. İbrahim, Hamdi'nin endişe etmesinin gereksiz olduğunu söyler. Kaptan'ın onların üzerinden kazandığı para ve ettiği kar üzerine konuşurlar: "Hamdi biraz düşündü: - Allah versin. Başkasının kazancına göz dikmek iyi değildir. Hakkıdır kazanacak. Burada onun sayesinde ekmek yiyoruz. İbrahim, avurtları dolu dolu güldü: - O da bizim sayemizde efelik ediyor. Bak, iyi dinle Çerkez: Biz olmasak, bizim yerimize çalışacak ırgat da olmasa... Eşekler olsa, para olsa, erzak olsa Kaptan bu kadar kazanamaz ama, eşekler, para, erzak olsa da Kaptan olmayıverse, biz mahiye kırk yedi lira yerine altı yüz lira ziyade kazanırız". İbrahim, Hamdi'ye sömürüldüklerini ima eden sözler söyler. Hamdi'ye ekmek parası kazandığı yere minnet duyar.

İşverenine karşı oldukça sadıktır. İbrahim ise uğradıkları adaletsizliği, eşeği örnek vererek anlatır. Eşek bile yorulduğu zaman ağaçlara sürünerek üzerindeki küfeleri atar. Kendileriye hiç durmadan çalışmaktadır. Hamdi, arkadaşlarının ne demek istediğini pek anlayamamaktadır. Yıllarca çeşitli işlerde çalışmış olmasına rağmen hiç böyle düşünmemiştir. Daha sonra ara verip cesede göz atarlar.

Ölüm ve Ölümden Sonrası Üzerine Tartışma Ölmüş olan Dursun'un akıbetinin ne olacağını merak eden arkadaşlar; ölüm ve kıyamet gibi konular üzerine konuşurlar. “- Dinle Mustafa! Kıyametten evveli var. Mehdi Resul gelecek. Mehdi Resul, şimdi bir yerdedir. Hint'te mi, Çin'de mi, Arap'ta mı bilinmez. Sancak-ı Şerif yok mu? Sancak-ı Şerif, şimdi yüzünün üstüne toprakta yatar. Vakti zamanı gelince kendi kendine kalkıp dikilecek. İşte o alamet, "Mehdi Resul göründü" alametidir. Mehdi, Sancak'ı eline alacak. Acele Müslümanların önüne düşecek. Büyük bir muharebe olacak... Bütün kafirler kılıçtan geçirilecek”. Hamdi ve Mustafa, kıyamet alametlerinden bahsederek çeşitli hocalardan öğrendikleri hurafe hikayeleri oldukça inanarak anlatırlar. Deli İbrahim ise onlarla dalga geçer ve anlattıkları hikayeleri çeşitli argümanlarla çürütmeye çalışır. Denizin yavaş yavaş yükseldiğini fark eden arkadaşlar son bir defa daha iş yapmaya girerler.

İşçilerin Yaşam Mücadelesi Çamaşır yıkamakta olan İbrahim arkadaşlarına Türkiye'ye geliş hikayesini anlatır. Hududu geçtikten sonra Tekirdağ'a gelen karakter buradaki bir okulda hademe olarak çalışmaya başlamıştır. Eşi de çeşitli işlerde çalıştıktan sonra komşuların önerisi üzerine pamuk işinde çalışmaya başlar. Fakat işten dolayı yakalanmış olduğu ağır bir hastalık sonucunda hayatını kaybetmiştir. İbrahim o günden beridir şehir şehir dolaşarak çalışmaktadır. Ardından İbrahim, Makedon havaları söylemeye başlar. Mustafa da saziyla ona eşlik etmektedir. Çingirak ve nal sesleri duyulduğunda müzik kesilir. Gelen kişi Şerif Kaptan'dır. Kaptan sırayla hepsinin halini ve hatırlarını sorar.

Kaptan'ın İlk Gelişi Kaptan; çalışanların erzak durumunu, ne kadar çalışıldığını, hayvanların yeterli samanı olup olmadığını, sağlık durumlarını sorar. Hamdi ona mevtadan bahseder. Şerif Kaptan ölüyü karakola teslim edeceğini ve üzerinden çıkan parayı ailesine göndereceğini söyler. Kaptan bir süre daha işçilerle oturduktan sonra cesedi arabaya yükler ve oradan ayrılır. Arkadaşlar Kaptan'ın verdiği yevmiyeleri aralarında bölüşürler. Yeni basılan paralarda Gazi Paşa'nın resimleri vardır. Alınan ücretlerle haftalık ihtiyaçlarını nasıl gidereceklerini planlarlar.

Terkos Köyü ve Sarıcaköy'ünün Durumu Gece vakitlerinde Hamdi ve Mustafa sandala binerek alışveriş yapmak için yola çıkarlar. İbrahim ise kulübede bırakılmış ve hayvanlara göz kulak olması istenmiştir. Mustafa yolculuk sırasında Terkos Gölü'nü Mustafa'ya anlatmaya başlar. Terkos Gölü, İstanbul'un su ihtiyacını karşılayan en önemli kaynaktır. Fakat Mustafa'ya göre bir zamanlar Terkos Gölü'nün olduğu yerde bir köy varmış. Köylüler yozlaştığı ve ahlaksızlaştığı için köyü su basmış ve göl oluşmuştur. Terkos Köyü'ne varan arkadaşlar, ihtiyaçlarını gidermek için dağılırlar. Hamdi, İnebolululara para gönderir. Mustafa bir çardağa gidip oturur. Diğerleri için alışveriş yaparlar. Karnı acıkan arkadaşlar bir yere oturup yemek yerler. İstanbul hakkında konuşurlar. Daha sonra geri dönmek için yola çıkarlar. Gölün kıyısında yeni bir fabrika yapılmaktadır. Fabrikayı yapan işçiler de uzun bir çalışmanın ardından dinlenmeye geçmişlerdir. Sandal yolculuğu sırasında Mustafa Hamdi'ye Kırklar Köyü'nden önce Sarıcaköy'e gitmeyi önerir. Hamdi bir süredir bu teklifi beklemektedir. “Havanın yağmursuz olduğu günlerde, Sarıcaköy kadınları hem böyle bekar çamaşırı yıkarlar, hem de kısmet beklerlerdi. Oturanlardan birisi, başını öteye çevirip eliyle ağzını kapayarak yan gözle sandala baktı: - Kız Ayşe! Senin Mustafa geliyor”. Mustafa, Ayşe adlı bir köylü kızıyla gizlice sözlenmiştir. İkili تنها bir yere gidip sevişmeye başlar. Hamdi de Hatice adlı bir kadınla görüşmektedir. Hatice'nin kocası uzakta çalışmaktadır. Kızıysa yakın zaman önce ölmüştür. Daha sonra sandala binip Kırklar Köyü'ne kürek çekmeye başlayan ikili Sarıcaköy'ün kadınları hakkında konuşmaya başlarlar. Köyün kadınları yoksulluktan dolayı ahlaki açıdan oldukça yozlaşmıştır. Köyün yakınında kurulmuş olan fabrikadaki işçilerle kadınlar sürekli birlikte olmaktadır.

Kaptan'ın İkinci Gelişi ve Eğlence Hikayenin üçüncü bölümünde arkadaşlar, Kaptan için hazırlık yapmaktadır. Deli İbrahim gölden balık tutmaktadır. Recep hamur açar ve Kurubacak Mehmet ise tavada gözleme yapmaktadır. Hamdi'ye piyaz yapmaktadır. Köroğlu gazetesini okuyan Salih, uzaktan bir silah sesi duyar. Kaptan neşeli olduğu zamanlarda geldiğini mavzer atarak haber verir. Kaptan kır atının üstünden inip kulübeye gelir. Hamdi, Kaptan'ı karşılar. Kaptan bir heybeyle birlikte gelmiştir. Sofra kulübenin dışına kurulur ve eğlence ortamı hazırlanır. Sofra başında yemeye, içmeye ve eğlenmeye başlarlar. Şerif Kaptan, Kuvayı Milliye üyesiiken birlikte silah arkadaşlığı yaptığı Gavur Efe'den bahseder. Ona “Kaptan” denilmesinin sebebi eski bir çeteci olmasıdır. Bir süre çiftetelli oynandıktan sonra türkü söylemeye devam edilir. Daha sonra atış yapmak için mavzer alınır. Bir süre atış yapıldıktan sonra arkadaşlar kulübeye girip uyurlar. Hamdi gece vakti duymuş olduğu bir ses

üzerine uyanır. Dışarı çıktığında Kaptan'ın sigara içtiğini görür. Hamdi aniden göle atlayıp yüzmeye başlar. Hamdi bir yandan suyla boğuşurken bir yandan da geçmiş anılarını düşünmeye başlar. İstanbul'da Sipahi Ocağı'nda seyislik yaptığı dönemlerde Zeliha adlı bir kadına aşık olmuştur. Aradan uzun yıllar geçmiş olsa da Hamdi, kadını unutamamıştır. Zeliha başka birisiyle evlenmiştir.

Kaptan'ın Salih'i Cinsel Olarak İstismar Etmesi Öğle saatlerine doğru arkadaşlar yemeğe oturur. Hamdi Salih'e Kaptan'la olan akrabalıklarını sorar. Dün geceki gürültü Kaptan'la Salih'in birlikte olması sonucu ortaya çıkmıştır. Hamdi haricindeki diğer arkadaşlar olup bitenin farkındadır. Kaptan, Salih'in amcasıdır. Kaptan bir oğlancıdır. Ertesi gün Hamdi, Salih'i köyüne götürerek babasına teslim eder. Babasını oğlanı bir daha çalışmak için bir yere göndermemesi konusunda uyarır.

Hamdi ve Kaptan Arasındaki Gerilim Üç gün sonra akşamüstü işten kulübeye dönen arkadaşlar Kaptan'ın gelmiş olduğunu ve sinirini beygirden çıkardığını görürler. Geçenlerde yarım bıraktıkları rakının getirilmesini ve sofraya kurulmasını ister. Hamdi, kendini güvenceye almak için Kaptan'ın yanına oturur. "Hamdi, ne olur ne olmaz diye, Kaptan'ın yanına oturmuydu. Rakıyı sakın sakın içiyor, fakat gözlerini Şerif Ağa'nın ellerinden ayırmıyordu. Çoktan niyetlenmişti. Mavzerine davranır, tabancaya sarılırsa, üstüne çullanacaktı. İş yumruğa kalsa, Kaptan gibi iki kişinin hakkından geleceğine emindi". Hamdi ile Kaptan arasında gerilimi yüksek bir diyalog geçer. Kaptan, Kuvayı Milliye zamanında öldürdüğü halife yanlısı Çerkezlerden bahseder. Daha sonra konuyu Salih'e getirir ve çocuğun neden gönderildiğini ona sorar. Kaptan'ın ağır sözlerini kaldıramayan Hamdi, ödenmemiş olan yevmiyelerinin derhal ödenmesini ve işi bıraktığını söyler. Aralarında çıkan anlaşmazlık sonucu Kaptan bir anlığına mavzerine davranır. Etrafındaki beş kişi de ona düşman gibi bakmaktadır. Hamdi, Kaptan'dan parasını aldıktan sonra oradan ayrılmak için hareketlenir. Diğer arkadaşları da ondan cesaret alarak işi bıraktıklarını ve geri kalan yevmiyelerinin ödenmesini söylerler. Hamdi ve Kaptan hayretler içinde onlara bakarlar. Herkesin işi bırakması durumunda Kaptan'ın bütün işi bozulacaktır. Hamdi, arkadaşlarının ricası üzerine gitmekten vazgeçer. Kış ayında çalıştıracak amele bulamayacağını bilen Kaptan rahatlar. Diğerleri yattıktan sonra Kaptan ile Hamdi birlikte oturup içmeye devam ederler.

Hamdi'nin İş Bırakıp Gitmesi Arkadaşları yattıktan sonra Hamdi, Kaptan'ın çakıl işi bittikten sonra kendisine neler yapabileceğini düşünür. Onu hırsızlıkla itham edip cezaevine atırabilir ya da ormanın kuytu bir yerinde onu vurup öldürebilirdi. Hamdi eşyalarını alıp Kaptan'a gideceğini söyler. Belindeki tabancayı bir yandan da tutmaktadır. Kaptan onun gitmesine müsaade eder. Ormanda bir süre koşan Hamdi, bir çalılığın ardında saklanıp kulübeyi gözetlemeye başlar. Kaptan'ın elindeki mavzerle kulübeden çıkıp kayığa bindiğini görür. Kaptan'ın onun peşinden geldiğini düşünür. Lakin Hamdi gölden kayıkla geçmediği için rahatlar. Hamdi oradan koşarak uzaklaşır.

Temalar

Emek Sömürüsü Çakıl taşı ameleliği yapan işçilerden Bulguryalı Deli İbrahim, yapılan işin karşılığında kendi kazandıkları sermayeyle patronun kazandığı sermaye arasında bir karşılaştırma yapar. Patron ve işçi arasındaki gelir dağılımı farkı onu ciddi derecede rahatsız eder ve bu durumu sorgular. Diğer arkadaşlarıyla birlikte bu konu üzerine tartışır. Bazıları onu haklı bulurken bazı arkadaşları söylemlerine karşı çıkar. "Hamdi biraz düşündü: - Allah versin. Başkasının kazancına göz dikmek iyi değildir. Hakkıdır kazanacak. Burada onun sayesinde ekmek yiyoruz. İbrahim, avurtları dolu dolu güldü: - O da bizim sayemizde efelik ediyor. Bak, iyi dinle Çerkez: Biz olmasak, bizim yerimize çalışacak ırgat da olmasa... Eşekler olsa, para olsa, erzak olsa Kaptan bu kadar kazanamaz ama, eşekler, para, erzak olsa da Kaptan olmayıverse, biz mahiye kırk yedi lira yerine altı yüz lira ziyade kazanırız".

Ahlaki Yozlaşma Sarıcaköy'ündeki kadınlar, yaşadıkları maddi sıkıntılar nedeniyle evli olmalarına rağmen para karşılığında başka erkeklerle birlikte olurlar. Terkos Köyü'nde çalışan fabrika işçileri para karşılığı kadınlarla ilişkiye girmektedir. Mustafa ve Hamdi de bunlardan bazılarıdır. "- Bu işi, aklım almıyor Mustafa... Vay canına... Kötü be! - Hangi iş?.. - Şu Sarıcaköy'ün hali. Baksana, kadınlarının çoğu fena yola düşmüş. Kocaları da bilir mi? - Hepsi değilse de, Ayşe'nin herifi karısının yediği halı bilir. Köy baştan ayağa bozuk diyemem, lakin çoğu bu yoldadır. Eskiden burası böyle değildi. Fabrika açıldı açılalı, büsbütün azdı kanlar. Fabrikaya bir sürü bekar amele geliyor. Şurada kurtarma birlikleri de var. Para bol, karı kıt! Önce oynak dulları baştan çıkardılar".

Cehalet Anlatı karakterlerinden bazıları, kıyıya cesedi vurmuş olan Dursun'dan sonra; ölüm ve kıyamet gibi konular üzerine konuşurlar. Edinmiş oldukları bilgiler ve bu bilgilerden yola çıkarak

yaptıkları tartışmalar tamamen hurafelere dayanır. Anlatıdaki cehalet izleği kendisini başka şekillerde de gösterir: "- Su basmış. Allah'a asi olmuşlar. Namusu, hayayı unutmşlar. Bir gece, yatsı vakti köye yeşil sarıklı bir hoca gelmiş. Milleti hak dinine davet etmiş. Hocayı bir eve misafir etmişler. Yarı gecede yanına, on dört yaşında güzel mi güzel bir kız göndermişler. Hani baştan çıkarsın diye. Yeşil sarıklı hoca sabaha kadar tespih çekip dua etmiş, dayanmış. Lakin horozlar öterken şeytana uymuş, elini kızın şalvarına götürünce bir top patlamış, sular "gürrr!" diye boşalmış, köyü basmış".

Sapkınlık Çakıl taşı işçilerinin arasındaki en genç kişi Salih'tir. Salih, işvereni olan Şerif Kaptan'ın yeğenidir. Şerif Kaptan işçileri ziyarete gelip yatıya kaldığı zamanlarda Salih'le birlikte olur: "- Haydi merkepleri topla... Haydi oğlum... Çocuk ağaçların arasında kayboldu. Hamdi arkadaşlarına döndü: - Meseleyi siz de biliyor muydunuz? Bulgaryalı İbrahim gözlerini ufaltmış, gülüyordu: - Sen daha yeni mi öğrendin Çerkezoğlu... Elbet biliyorduk. Lakin ne demeye hakkın var? Aylığını veriyor. Dilediği gibi kullanır".

ÇOBAN ALİ

Kişiler

Çoban Ali Osman'ın Rıza Bey'e ortakçı olmasından sonra İskilip'in en namlı baş çobanı Ali olmuştur. Hayvanları gütmek için köyünden yola çıkan Ali, İstanbul'a gelir ve hayvanları yeni sahiplerine ulaştırır. Ona bu yolculukta yardımcısı olan Kör Ahmet eşlik eder. Daha sonra köyüne dönen Ali, Rıza Bey'in ortakçısı olur ve Kamil'den daha önce satın almış olduğu Fatma'yla evlenmek ister. Kamil, Fatma'yı Ali'ye vermekten vazgeçmiştir. Ali, Rıza Bey'in oğlu Hüseyin Bey'le Fatma'yı kaçıtır ve bunun sonucunda jandarma karakoluna düşerler. Kişilik özellikleri olarak Ali; fırsatçı, inatçı, düşüncesiz, cesur/korkak, sorumlu/sorumsuz, vicdansız, güvenilir/güvenilmez ve takıntılı bir karakterdir.

Fatma Çoban Ali'yle nişanlanmış olan genç kız, babası Kamil'in isteği üzerine Ali'den ayrılmıştır. Fatma, annesinin söylemlerinden de etkilenerek ağaya ortakçı olacak birisiyle evlenmekten vazgeçmiştir. Ali, Hüseyin Bey'in teklifi üzerine kızı herkesin gözü önünde kaçıtır. İşlemiş oldukları suçtan dolayı hapis yatmaktan kurtulmuş olan Ali, Fatma'yı kendisiyle evlenmesi konusunda zorlar, tehdit eder hatta ona tecavüz etmeye çalışır. Fatma, onunla evlenmekten başka hiçbir çaresinin olmadığını anlayınca onun bütün isteklerini kabul eder.

Kuyrukçu Kör Ahmet Çoban Ali'nin kuyrukçusudur. Onun yanında çobanlık yapmayı öğrenmektedir. On dokuz yaşında olan erkek karakter beş seneden beri kuyrukçuluk yapmaktadır. İskilip'ten İstanbul'a giden Ali'ye eşlik eder. Anlatıda özellikle çobanlık mesleğinin anlatıldığı kısımlarda görülür.

Rıza Bey İskilip'in en önemli ağalarındandır ve Ali'nin işverenidir. Onun için yıllarca çalışmış olan Ali'nin hizmetleri karşılığında onu kendisine ortakçı yapmaya karar vermiştir. Kamil'in Fatma'yı Ali'ye vermekten vazgeçmesi sonucunda oğlu Hüseyin'i kızı kaçırmayı için görevlendirir. Rıza Bey önemli bir otoriteye sahiptir ve herkes ona saygı duyar.

Kamil Kızı Fatma'yı zamanında Ali'ye satıp daha sonra bundan vazgeçmiş olan babadır. Ali'nin Fatma'yla evlenmekte ısrar etmesi üzerine Hüseyin Bey Fatma'yı kaçıtır. Jandarma karakoluna düşen suçlular güçlerini kullanarak Kamil'i şikayetinden vazgeçirirler ve baba, kızını Ali'ye vermek zorunda kalır.

Hüseyin Bey Rıza Bey'in dört oğlundan en küçüğüdür. "Hüseyin Bey on iki yaşındaydı. Halbuki Ali onun doğduğu zamanı biliyordu. İlk yazda tamam son beş yaşını bitirecek, on altısına basacaktı". Kamil'in Fatma'yı Ali'ye vermekten vazgeçmesi üzerine Hüseyin, kızı kaçırmayı teklif eder. Ali ve Rıza Bey onun bu isteğini kabul eder. Fatma'nın kaçırılmasının ardından Kamil onları jandarmaya şikayet eder. Ancak daha sonra Hüseyin Bey'in babasından çekinen Kamil şikayetini geri çeker.

Hacı İmam İskilip'in cami hocası olan karakter ulema sınıfındandır.

Öykü

İskilip'ten İstanbul'a Kadar Sürü Güdülmesi Çoban Ali, yardımcısı olan Kör Ahmet'le birlikte sürü gütmektedirler. Çoban Ali'nin sesine ve yönlendirmelerine alışmış olan hayvanlar onun talimatlarına uyar. İskilip'ten yola çıkarak çeşitli yaylaları gezmiş olan çoban ikilisi İstanbul'a kadar gelmiştir. Aylardır hayvan gütmektedirler. "- Şimdi neredeyiz? - Gebze üstündeyiz. Dört konaklık

yolumuz kaldı. Kurt Köyü, Samandere, Uzunçayır, Üsküdar. Oradan araba vapuruyla Okmeydanı". Uzun süredir çobanlık yapan Ali, Osman'ın Rıza Bey'e ortakçı olmasından sonra İskilip'in en namlı çobanı olmuştur. Anlatıcı aracılığıyla Çoban Ali'nin bedensel özelliklerinden ve kişiliğinden bahsedilir. Bir tepede oturmuş dinlenirken Çoban Ali, yardımcısı Kör Ahmet'i çobanlık konusunda imtihan eder. Hayvanları gönderken izlenecek güzergah ve hayvan hastalıklarının nasıl anlaşılıp tedavi edileceği konusunda bir dizi soru sorar. Kör Ahmet sorulan her soruya doğru cevap verir. " Gelelim sürüye sesine nasıl alıştırsın? - Tokluları teslim aldık mı, bir iki ay uğraşırım. Yere halı, kilim, çuval sererim. Üstüne bulgur, yarma saçarım. Sürüye: " Dadaaaa!" diye bağırırım. Gelip tane yemeye alışır. Gide gide, tane istemez. Sesinle idare olur". Sorulan suallerden sonra Çoban Ali, Kör Ahmet'in çobanlığa hazır olduğunu söyler. Ardından Rıza Bey'in kızı Fatma'yla evlendirileceğinden bahseder. O da Osman gibi Rıza Bey'e ortakçı olacaktır.

Kamil ile Ali Arasındaki Anlaşmazlık Çobanlığı bırakacak olan Çoban Ali, Kör Ahmet'e mesleğiyle ilgili birçok tavsiyede bulunur. Yaşı ilerlediği için çobanlığı bırakmak istediğini söyler. Ona göre Kör Ahmet iyi bir çoban olacaktır. Kör Ahmet çoban olacağı için mutludur. Çoban Ali, Rıza Bey'le olan anlaşmasından bahseder. Annesinin uzaktan akrabası olan Kamil'in kızı Fatma'yla evlendirilecektir. Daha önce kızı alma konusunda anlaşılmıştır fakat daha sonra Kamil, kızını vermekten vazgeçmiştir. Çoban Ali memlekete döndüğünde bu konuyla ilgileneceğini söyler.

Kurdun Sürüye Saldırması Akşama doğru sürüye bir kurdun saldırdığını fark ederler. Endişeyle hareket ederek kurdu kovmak için mücadele ederler. Kurt kuzulardan bir tanesini ısırır fakat Çoban Ali onu kurdun ağızından çekip alır. Çoban Ali'nin kurtla olan mücadelesi uzunca anlatılır. Yıllardır çobanlık yapan Ali, sürüden bir hayvanı kaybetmemeyi gurur meselesi haline getirir. Diğer hayvanları güvenceye aldıktan sonra yaralı olan kuzuyla keserler.

Rıza Bey ile Ali'nin Görüşmesi Hayvanların neredeyse tamamını sağ salim İstanbul'a götürmeyi başarmış olan Çoban ikilisi İskilip'e dönmüş ve alacakları ücreti beklemektedirler. Rıza Bey'in dış görünüşü ve yanındaki oğlu Hüseyin Bey'den detaylıca bahsedilir. Rıza Bey oldukça varlıktır. Alacakları ücreti bekleyen çobanlara Hacı İmam, İstanbul'la ilgili sorular sorar. II. Abdülhamit döneminde İstanbul'da görmüş olduğu bazı yerlere değinir. Sürünün tamamını götürüp götürmediğini de sorar. Çoban Ali onun duası sayesinde başarılı olduklarını söyler. Rıza Bey yapmış olduğu hesaba göre çobanların alacakları ücreti verir. Hüseyin'in konuyu açması üzerine Ali'nin evlilik niyeti hakkında konuşurlar. Kamil, Fatma'yı Ali'ye vermektan vazgeçmiş, kızı için daha cazip bir talihli bulmuştur. Kamil'in Ali için söyledikleri Rıza Bey tarafından anlatılır. " - Sen sürüyü alıp gidince, Kamil'i buraya çağırtdım. Hastaymış, gelemedi: "Ben bu işten vazgeçtim. Beye selam edin, ellerini öperim. Başlığa karşı verdiği parayla ekini, inşallah, harmanda öderiz" diye haber yolladı. Caydığından, senin de malumatın varmış. Fatma'yı, muhacirin biri oğluna alıyormuş. Başlığı yüz liraya çıkarmış. Buna ne dersin?".

Fatma'nın Kaçırılması Ali'nin Fatma'yla ilgili gelişmelerden rahatsız olduğu görülür. Rıza Bey ona Fatma'dan vazgeçip vazgeçmeyeceğini sorar. Herhangi bir yanıt alamaz fakat Ali'nin yüz ifadesinden ne düşündüğünü anlar. Hüseyin Bey Fatma'yı Ali için kaçırmayı teklif eder. Babası olan Rıza ona müsaade eder. Fatma'yı kaçıracak olan beş kişilik ekip Kireçtepe'nin Bayat Çayı'nda mola verip plan yaparlar. Kızın yaşadığı ev görüldükten sonra Ali, kızı kaçıracak olan Hüseyin Bey'e Fatma'nın annesi ve babasını gösterir. Hüseyin Bey diğer arkadaşlarıyla birlikte kızı kaçırmak için harekete geçer. Hüseyin ve adamları evin avlu duvarından atlayıp içeri girerler. Onların girmesiyle birlikte köpekler havlamaya başlar. Fatma'nın annesinin onları fark etmesi üzerine Hüseyin ile anne aralarında konuşmaya başlarlar. Aralarında geçen diyalogdan sonra anne çığlıklar atmaya başlar. Evden kaçmaya çalışan Fatma'yı Hüseyin, samanlığın orada saçından yakalar. Tutunduğu direği bir türlü bırakmayan Fatma'yı Hüseyin, en sonunda dipçikle ensesine vurarak bayıltır. Hüseyin Fatma'yı sürükleyerek Ali'nin beklediği yere getirir. Onu bir beygirin sırtına yerleştirip oradan ayrılırlar. Hüseyin Bey'in kız kardeşine Fatma emanet edilir ve oradan ayrılırlar. Jandarma'nın gelmesi halinde Fatma'ya kendi rızasıyla kaçtığı söylemesi tembih edilir.

Hüseyin ve Ali'nin Karakola Düşmesi Rıza Bey'in konağında saklanan Ali, evin bir baskına maruz kalması durumunda ne yapacağını düşünür ve kendince bazı planlar yapar. Kör Ahmet'le birlikte sohbet ederler ve yakalanması halinde ne kadar ceza alabileceğini merak eder. Ahmet, daha önce aynı suçu işlemiş bir tanıdığına üç yıl hapis cezası aldığını söyler. Ali, kendisi ve Hüseyin için endişelenir. Hüseyin Bey'in adamlarından biri koşarak konağa gelir. Hüseyin Bey'le bir jandarma onbaşı görüşmektedir ve Ali de yanlarına çağırılmıştır. "Ali'nin korkudan nefesi kesilivermişti. Kalkmak için iki kere davrandı. Nihayet ellerini yere dayayarak doğrulabildi". Jandarma ve Hüseyin

Bey'i arkalarından takip eden Ali, başına gelebilecekler ve geçmişle ilgili derin düşüncelere dalar. Çobanlık yapmadığı dönemlerdeki ürkekliğine anlatıcı aracılığıyla değinilir. Karakola varmaya yakın Hüseyin, Ali'nin yanına gelir ve kızı kendisinin kaçırdığını söylemesi gerektiğini söyler. Jandarma onbaşı Hüseyin Bey'e yapmış olduğu işten dolayı epeyce fırça atar. Yaptıkları şeyin bir suç olduğunu ve ağır cezalara çarptırılacaklarını söyleyince Hüseyin Bey, onbaşıyı bir köşeye çeker ve aralarında konuşurlar. Bu sırada Kamil, Ali'nin yanına gelir. Ali Kamil'e, olan biteni olduğu gibi anlatması için yalvarır. Ardından onbaşı Ali'yi sorguya çekmek için çağırır.

Hüseyin ve Ali'nin Kurtulması Hüseyin Bey: "- Fatma nişanlım desene Ali... Kız gönlüyle geldi ya... Ne silahlı adam var, ne ev basmak... Sen alıp gelmedin mi? Lakırtıyı ağzında ne dolaştırıyorsun. - Fatma'yla sözlüüz komutanım. - Doğru söyle... - Yallah billah sözlüydük". Kızın babasıyla evlilik için anlaşıldığını ve Fatma'nın kendi rızasıyla geldiğini söyleme konusunda ağız birliği ederler. Ardından onbaşı Kamil'i odaya çağırır. Hüseyin Bey'den korkan Kamil, ikilinin söylemiş olduğu şeyleri onaylar. Hüseyin Bey Kamil'e kızını kendisinin kaçırap kaçırmadığını sorar. Kamil kızının kaçırlmasına şahit olmasına rağmen olayı görmediğini söyler. Sorgu sırasında Kamil yalancı durumuna düşer. Bunun üzerine onbaşı iftiradan dolayı Kamil'i nezarete attırmaya karar verir. Onbaşıyla samimiyet kuran Hüseyin Bey onu Kamil'in serbest bırakılması konusunda ikna eder ve çiftin düğününe onu da davet eder. Mevcut durum göz önünde bulundurulduğunda Kamil'in kızını Ali'ye vermekten başka çaresi kalmaz.

Ali'nin Fatma'yı Elde Etmesi Hüseyin Bey, Fatma'yı Ali'yle evlenmesi için ikna etmeye çalışmıştır. Fakat annesinin telkinleri nedeniyle Fatma, ortakçı olacak birisiyle evlenmekten vazgeçmiştir. Zira ortakçılar yeri geldiğinde ağalar için insan öldürüp uzun yıllar hapis cezası almaktadırlar. Hüseyin Bey Fatma'yla son kez konuşur. Eğer Ali'yle evlenmeyi kabul etmezse onu eşkıyalara verip dağ kaldırmakla tehdit eder. Bunun üzerine Fatma Hüseyin Bey'e yalvarmaya başlar. Fatma Ali'yle evlenmektense ölmeyi tercih eder. Ardından Ali Fatma'ya, babasının karakolda neler yaptığından ve neler söylediğinden bahseder. Kamil bütün suçlamalarından vazgeçmiş ve Hüseyin Bey'in onu affetmesi için yalvarmıştır. Fatma babası tarafından Ali'ye satılmıştır. Fatma Ali'nin anlattıklarına inanır. Çünkü babasını tanımaktadır. Bütün olup bitenlerin üstüne Ali de Fatma'yı tehdit eder. Bütün çabalarına rağmen Fatma'dan istediği sözleri duyamayan Ali, ona tecavüz etmeye yeltenir. Bunun üzerine Fatma, kendisinden istenenleri kabul etmek zorunda kalır. Yaşanan son olayların ardından Fatma ve Ali, yere bir döşek serip yatarlar ve birlikte olurlar.

Temalar

Ayrımcılık Ataerkil bir toplulukta yaşayan kadınlar genellikle alınıp satılabilen ve erkekleri tarafından istenildiği gibi kullanılan bilen birer mülk ya da meta konumundadırlar. Çoban Ali Fatma'yı babasından sürü gütmeye çıkmadan önce satın almıştır. Ali sürüsüyle birlikte yola çıktığında Fatma'nın babası Kamil, kızı için daha iyi bir eş adayı bulmuş ve başlık parasını yüz liraya çıkarmıştır. Kendi geleceğini şekillendirmek konusunda karar veremeyen ve söz söyleme hakkı olmayan Fatma, hayatta kalabilmek için baskıya ve gerici geleneğe boyun eğmek zorunda kalır. Ali, kendisiyle evlenmek istemeyen bir kadını zor kullanarak evlenmeye mecbur eder.

Kurnazlık Anlatıdaki köylüler, istediklerini elde edebilmek için etik ve ahlaki olmayan birçok yola başvurabilirler. Lakin kanun ve nizamı pek bilmeyen, bilse bile pek umursamayan karakterler işledikleri suçlardan dolayı başlarına gelebilecek felaketleri düşünemezler ya da adlarının çıkmaması için göz ardı ederler. Ali ve Hüseyin, Fatma'yı kaçırdıktan sonra jandarma tarafından sorgu için karakola götürülürler. Alabilecekleri cezaları düşünen karakterlerin korkudan dolayı tavırları taban tabana değişir. Başlangıçta Ali bütün suçu Hüseyin'e atmayı, Hüseyin de Ali'ye atmayı düşünür. Lakin daha sonra şikayetçi olan Kamil'i sindirmeyi başarıp onbaşıyı Fatma'nın kendi rızasıyla kaçırdığı konusunda ikna etmeyi başarırlar.

GELİN – KADIN OYUNU

Kişiler

Bekir Anlatının en etkin karakterlerinden biri olan Bekir, hikayenin ilk ve son bölümlerinde karşımıza çıkar. İlk bölümde on yaşlarında olan karakter Sultan'la birlikte evlerinin samanlığında gelin-kadın oyunu oynarlar. Son bölümdeyse başı dertte olan Sultan'ı Bayındır Köyü'nden alıp Kızılcahamam'daki teyzesinin yanına götürür.

Sultan Anlatının başkarakteri olan Sultan'ın yaşamış olduğu vakalar anlatıcı ve karakterlerin diyalogları aracılığıyla okura sunulur. Sekiz yaşındayken Bekir'le gelin-kadın oyunu oynayan küçük kızın ilerleyen bölümlerde büyüdüğü görülür. Nişanlanmış olduğu Hafız Murat'ı Sıtkı'yla aldatır. Sonraki bölümdeyse eşini Marangoz Halil'le aldatmakta olduğu öğrenilir. Kocasını öldükten sonra Sıtkı ve Halil tarafından evi basılan Sultan, Kızılcahamam'daki teyzesine kaçmak zorunda kalır. Ona bu yolculukta Bekir eşlik eder.

Hafız Murat Sultan'la nişanlanmış ve daha sonra evlenmiş olan erkek karakter, defalarca aldatılmış olmasına rağmen Sultan'dan ayrılmaz. Sultan'ın Sıtkı'yla birlikte olduğunu bilmesine rağmen onunla evlenmiş ve evlilikten sonra eşinin Marangoz Halil'le birlikte olduğunu öğrendiğinde boşanmamış ve Sultan'ı dövmekle yetinmiştir. Anlatının sonlarına doğru Murat ölür ve Sultan geçmişteki hatalarıyla yüzleşmek zorunda kalır. "Askere gitmeden önce, Çankırı Ziraat Bankası'nda biraz hademelik etmiş, bu sırada tayyare piyangosundan beş yüz lira kazanmıştı. Çocukken uzun zaman hıfza çalıştığı, otuz cüzden yirmi kadarını şöyle böyle ezber ettiği için köyde "Hafız" diye çağırırlardı".

Çavuş'un Sıtkı "Babası Rıza Çavuş'u pek az hatırlıyordu. Çankırı tuz mağarasında koruculuk edemiş, kendisi küçükken birisini vurmuş. On iki sene gün vermişler. Mahpushanede verem hastalığından ölmüş. Yakından, uzaktan akrabaları yoktu. Ana oğul, dört beş parça tarla, bir bahçeyle yuvarlanıp gidiyordu". Tarlada rençberlik yapan Sıtkı, Şehime'yle gizli ilişki yaşamaktadır. Sultan'ı da takıntı haline getirmiş olan Sıtkı onu kaçıtır ve ormanda birlikte olurlar. Murat'ın şikayeti üzerine Sıtkı cezaevine girer. Cezaevinden çıktıktan ve Murat öldükten sonra Sıtkı, Halil'le birlik olup Sultan'ı kaçırmaya yeltenirler.

Marangoz Halil Murat'la evlenen Sultan bir süre sonra eşini Halil'le aldatır ve bu durum köyün çocukları tarafından öğrenilir. Bu durum Murat'a haber verildikten sonra Sultan eşinden dayak yer. Halil köydeki birçok kadınla birlikte olmuştur. Murat'ın ölümünden sonra Sıtkı'yla birlik olan Halil, Sultan'ı kaçırmaya yeltenir.

Remzi Reşit Ağa'nın oğludur ve Sultan'la birlikte olmak istemektedir. Hacer teyze aracılığıyla Sultan'la iletişime geçer. Sıtkı ve Halil tarafından kaçırmak istenen Sultan'a yardım edemese de onun kaçmasına aracılık eder.

Muhtar Reşit Bayındır Köyü'nün en zengin ağasıdır. Köylülerin çoğu onun için çalışır.

Emine Sultan'ın annesidir. Kızı onun ısrarı üzerine Murat'la evlenmiştir.

Öykü

Bekir ile Sultan'ın Gelin-kadın Oyunu Bekir, kimseye fark ettirmeden samanlığın anahtarını almış ve Sultan'la birlikte akşam kimsenin olmadığı vakitte orada buluşmuşlardır. Çocuklar içeri girer girmez soyunmaya başlarlar fakat Sultan birinin onları görüp görmediği konusunda endişelidir. Bekir Sultan'ın onunla ilgilenmesi için dil döker ve çeşitli vaatlerde bulunur. Çavuş'un Sıtkı'yı ondan kıskanmaktadır. Aralarında konuşurlarken dışarıdan bir kadın sesi gelir. Bekir gelen kişinin annesi olduğunu anlar. Samanlık kapısının açık bırakıldığını sanan kadın kapıyı kilitlet ve çocuklar içeride mahsur kalır. Kapının kilitletmesinin ardından tedirgin olan Sultan, dışarıya çıkıp çıkamayacaklarını merak eder. Bekir onu teskin ettikten sonra kapıyı birkaç defa açmaya çalışır lakin kapı dışarıdan kapatılmıştır. Kapıyı açmak için aklına gelen birkaç yolu daha denemiş olmasına rağmen başarısız olur. Sultan bunun üzerine ağlamaya başlar. Bekir bir süre oturup düşündükten sonra aklına bir fikir gelir. Samanlıktan harman zamanında samanların döküldüğü delikten çıkacaklardır. Bu fikir üzerine Sultan rahatlar. Harman deliğinden çıkabilmek için biraz uğraşırlar ve en sonunda dışarı çıkmayı başarırlar. Bekir endişeden göz yaşlarına hakim olamamış Sultan'ı teskin eder. Sultan, annesinin olup biteni öğrenmesinden çok korkmuştur.

Sıtkı'nın Sömürü Üzerine Düşünceleri Anlatının ikinci bölümünde Çavuş'un Sıtkı, tarlasındaki ikinci evleği bir an önce bitirmek için çalışmaktadır. Anlatıda hayvanlarının durumu ve çalışma şartlarının zorluğu üzerine odaklanılır. Muhtar Reşit Ağa'nın tarlasını sürmek için epey uğraşmış ve hayvanlarını yormuş olan Sıtkı bu konuyu düşündükçe sinirlenir. Kuşluk vaktine doğru evleği sürmeyi bitiren Sıtkı, bir ağacın dibine oturur ve kuru üzüm yerken rençberlik işinin kendisi için ne kadar zor olduğunu düşünür. "Rençberliği hiç sevmiyordu. Tarla kısmı, adamı kıymık kıymık doğruyor, kırk yaşına varmadan çökertiyordu. Hele buralarda arazi inadına açgözlü, inadına kısırdı. "Bir evleğe beş

el tohum saçmalı... Ah! Canına yandıgım Çubuk Ovası toprağı! Üç el saçıldı mı, ekini atlı sökemez". Elindeki kuru üzümle yemeğı bitirdikten sonra evleğe tohumları saçmaya başlar.

Sıtkı'nın Sultan'la Birlikte Olması Evlekle uğraşırken İmam'ın gelini Şehime'nin kendisine doğru geldiğini görür. İkili altı aydır gizlice görüşmektedirler. İmam'ın oğlu gurbette çalışmaktadır ve ailenin durumu iyidir. Sıtkı İmam'ın mülküne ve servetine göz dikmiştir. Gizlice kadına yaklaşmayı düşünen Sıtkı harekete geçer. Kızın önüne birden bire çıkar. Lakin karşısındaki kişi Şehime değil Sultan'dır. Sultan'ın bir süredir onu takip ettiğini ve kızın onda gönlü olduğunu düşünür. Kendisini kaybeden Sıtkı içten içe onu kaçırmayı düşünür. Sıtkı İstanbul'a çalışmak için gittiğinde çamaşırlarını yıkayan kadına tutulmuş ve kazandığı bütün parayı ona harcamıştır. Bunu bilen Sultan, Sıtkı'yı tersler. Sultan Sıtkı'yı her ne kadar tersliyor olsa da aslında onda gönlü vardır. Sıtkı Sultan'ı kaçırmak isteğinden bahseder. Sultan ise bunun doğru olmayacağını ve annesinden istenmesi gerektiğini söyler. Fakat Sultan'ın annesi kızını Hafız Murat'a vermeye niyetlidir. Kızının onunla nişanlandığını herkese söylemiştir. Sıtkı Sultan'ı kaçırmaya çalışırken genç kız bağırmaya başlar. Sıtkı onu kaçırmakta kararlıdır. Eğrioluk Deresi'ne gelindiğinde Sıtkı, Sultan'ı birlikte olmaya zorlar. Kocasından bıkmış olan Sultan da Sıtkı'ya karşı koymaz. İkili çalılıkların arasında birlikte olurlar. Dere kenarında bir süre daha otururlar ve Sıtkı, birilerinin onların peşine düşmüş olduklarını fark eder. Sultan'ı kimseye vermeye niyeti olmayan Sıtkı, kızı da yanına alıp oradan uzaklaşmaya çalışır. Gelenlerin Sultan'ın annesiyle Muhtar Reşit Ağa olduğunu anladıklarında iyice tedirgin olurlar. Sıtkı Muhtar'dan hayli çekinmektedir. Sultan'la birlikte kaçamayacağını anlayan Sıtkı, kızı bırakıp kaçmaya başlar. Sultan, başına gelecekleri düşününce dehşete kapılır. İkinci bölüm bu olayla son bulur.

Sultan'ın Marangoz Halil'le Birlikte Olması Cefa Deresi boyunda Bayındır Köyü'nün danalarını güden çocuklar ormanın içinde oyun oynamaktadır. Bir süre sonra aralarından biri ormanda iki kişinin yattığını fark eder. Çocuk diğerlerine haber verir ve yatan kişiler dikizlenmeye başlanır. Çalılıklarda uzanmış olanlar Sultan ile Marangoz Halil'dir. "Küçük çocuklara mahsus gizli bir şey yapmak ihtiyacıyla fısıldaşmışlardı. Koca söğüdün dibine kadar ayaklarının ucuna basarak geldiler. Hafız Murat'ın karısı Sultan'la Marangoz Halil, ekinlerin arasında yatıyorlardı". Olaya şahit olan küçük çocuk, İmam'ın gelini Şehime'nin oğludur. Çocuk ormanda gördüklerini dedesine anlatır. İmam torunuyla birlikte olaya şahit olmuş dört çocuğu da yanına alıp Sultan'ın kocası Hafız Murat'ın yanına gelir. Murat'ı karşısına alan İmam, çocukların gördüğü vakayı aynen anlatır. Murat, Sultan'ın Sıtkı'yla görüştüğünü sanır fakat o hapse atılmış ve serbest bırakılmasına bir yıl kalmıştır. İmam, Sultan'ın görüştüğü kişinin Marangoz Halil olduğunu söyler. "- Artık sen ne yapacağını bilirsin, dedi. Müslüman adamsın, hafızsın. Zaten Sıtkı ile kaçtıktan sonra, karıyı almamak vardı ya, oldu diyelim, benden bu kadar din kardeşliği... Al getir heyete... Ayağının bağıny çöz". Murat Sultan'ı, İmam ve çocuklarla yüzleştirir. Sultan onları dinlerken çocuklardan ne kadar nefret ettiğini hatırlar. Yapmış olduğu kötülüğü köydeki neredeyse bütün kadınların yaptığını içinden geçirerek kendisini haklı çıkarmaya çalışır. Murat, ahıra gider ve bir ip alarak Sultan'ın yanına gelir. Sultan'ı ipe ahlat ağacına bağlar. Murat, ağaca bağladığı Sultan'ı yarım saat kadar döver. Olaya şahit olan köylüler, Murat'ın Sultan'ı boşamayacağını anlayıp ona aşağılayıcı gözlerle bakarlar. Sultan'ın onu Sıtkı'yla aldattığını öğrendiğinde de Sultan'ı kabul etmiştir. Murat köylülerin alay konusu olur.

Remzi ve Sultan'ın İlişkisi Hasat zamanı Reşit Ağa'nın tarlalarını biçen kadınları gören Bekir, oraya doğru yürür. Hacer teyzeden iki buğday başağı aldıktan sonra Bekir, Reşit Ağa'nın oğlu Remzi'yi görmek için onun yanına gider. "Remzi elma ağacının gölgesine uzanmış, kadınları seyretmekteydi". Tarlada çalışan kadınları izleyen ikili onlar hakkında ve nasıl çalıştıkları üzerine konuşurlar. Kadınlar toparlanıp evlerine gitmek için hazırlanır. O sırada Sultan, ikilinin önünden geçip çeşmeden su içer. Sultan'ı gören Remzi'nin şehvet duygusu harekete geçer. İki erkek karakter, Sultan'ın gün geçtikçe ne kadar güzelleştiğinden ve ona duydukları ilgiden bahsederler. Remzi'nin konuşmalarından, Hafız Murat'ın yakın bir süre önce öldüğü öğrenilir. Sultan'ı tavlama isteyen Remzi, Hacer teyze aracılığıyla ona bir süredir çeşitli hediyeler göndermektedir. Kocasını yeni ölmüş olan Sultan onunla hemen görüşmeyi kabul etmez ve annesinden istenmesi gerektiğini söylemiştir. Halbuki Remzi'nin amacı onunla gönül eğlendirmektir. Hapisten yeni çıkmış olan Sıtkı'ya Sultan'ı kaptırmak istemeyen Remzi, akşam vakitlerinde Sultan konusunda Hacer'i yeniden sıkıştıracaktır. Bu esnada Bekir'in bahçeye göz kulak olmasını ister.

Murat'ın Ölümü ve Sultan'ın Kaçırılmak İstenmesi Bekir bahçede otururken bir kadının Remzi diye seslendiğini fark eder. Gelen kadının Sultan olduğunu anlar. Sultan'ın evi Sıtkı ve Marangoz Halil tarafından basılmıştır. Kendisini kaçıran ikiliye ellerinin çözülmesini, istedikleri yere geleceğini söyleyen Sultan, kaçıp kurtulmayı başarmıştır. Sultan Bekir'in yardım etmesini isterken Remzi çıkagelir. Köyde saklanamayacağını anlayan Sultan, şehir dışına, Kızılcahamam'a götürülmek ister.

Remzi için gitmek istenen yer oldukça uzaktır ve babası İstanbul'da olduğu için bütün sorumluluk onun üzerindedir. Bundan dolayı Sultan'ın isteğini kabul etmez. Bekir Sultan'ı istediği yere götürmeyi kabul eder.

Bekir ve Sultan'ın Kızılcahamam Yolculuğu Gece vakti Bekir ile Sultan ikilisi Kızılcahamam'a doğru yola çıkarlar. Yayan şekilde yola devam eden ikili ormandan geçip uzun bir yol yürürler. En sonunda hem yorulup hem de acıktıkları için karşılıklarına çıkan bir kömürcü kulübesine sığınır. Laz kömürcüler onları içeri alırlar. "Bekir açık kapıdan ormana baktı. Heriflerin dışarı çıkmalarından şüphelendiği için yüreği hızlı hızlı vurmaya başlamıştı. "Bunlara güven olmaz, karı gördüler mi mutlaka oynaklık yaparlar. Bir rezillik çıkarmasalar!" diye düşünüyordu". Bekir'i oyuna getiren kömürcülerden bazıları onu dışarı çıkarır ve ardından kulübenin kapısını kilitlerler. Sultan'a tecavüz edilecektir. Belindeki silaha davranan Bekir kapıya üç kurşun sıkar. Ardından yanındaki camı kırıp kömürcülere silahı doğrultur ve Sultan'ın bırakılmasını ister. Kömürcüler kapıyı açar açmaz Sultan onun yanına koşar. Bekir ve Sultan yola devam ederler. Ormanda yürümeye devam eden ikili en sonunda yorulur ve Bekir Kızılcahamam'a bir türlü varamamış olduklarından dolayı küfür etmeye başlar. Caddeyi takip etmedikleri için yolu uzatmışlardır. Uzunca bir zaman yürümüş olmanın verdiği yorgunluk ve açlıkla bir çalılığın arasında dinlenmeye karar verirler. Yemek ihtiyacını karşılamak için Bekir, silahını satmayı düşünür. Fakat içinde bulunduğu durum ve yerden dolayı bu fikirden vazgeçer. Bir köyden ekmek istemeyi düşünür. Son çare olarak Sultan'ın teyzesinin yaşadığı köye kadar sabredilecektir. Bekir, kendi rızasıyla bunca ahlaksızlık yapmış bir kadına neden yardım ettiğini kendi kendine sorgulamaya başlar.

Kızılcahamam'a Varış Ankara'ya yaklaşan ikili, mısır ekili tarlaların olduğu bir köye gelirler. Sultan bir eve girmeyi başarır ve karnını doyurur. Çalmış olduğu birkaç mısır ekmeğini de Bekir'e verir. Akşam vakti ikili ateş yakıp mısır kaynatırlar. İlk bölümde geçen anlatı üzerine konuşurlar. Daha sonra Bekir, Sultan'ın Sıtkı ve Halil'le birlikte olmasının sebebini sorar. Gece uyduklarında bir ara soğuktan uyanan Bekir, Sultan'ın ona iyice sokulmuş olduğunu fark eder. Bekir, Remzi'nin Sultan hakkında söylediklerini hatırlayınca ona usulca dokunmaya başlar. Ertesi sabah uyandıklarında yemek yerler. Sultan derede yüzünü yıkarken Bekir ona usulca yaklaşır ve dokunur. Aralarında olumsuz bir vaka geçmese de köye varana kadar bir daha konuşmazlar. Bekir kızı teyzesinin evine bırakır. Sultan Bekir için evden ekmek ve biraz peynir getirmeye karar verir. Tütününün de bittiğini bilmesine rağmen Bekir'e tütün getirmez. Zira ona göre Bekir'in diğerlerinden bir farkı yoktur.

Temalar

Sömürü Çankırı'nın Bayındır Köyü'nde yaşayan yerliler; ağalar, din adamları ve memurlar tarafından birçok açıdan istismar edilip sömürülmektedirler. Ağalar tarafından acımasızca kullanılan ve devlet tarafından neredeyse unutulmuş olan yerli halk yoksulluk ve sefalet içinde bocalamaktadır. Yaşanan bütün olumsuzluklar kimi zaman bazı karakterler tarafından sorgulanıyor olursa da, karakterlerin adaletsizliğe karşı koyacak bilinçleri ve niyetleri pek yoktur. Anlatı kişileri mevcut düzen içinde hayatta kalmaya çalışıp, kendileri için alabildikleri her şeyi almaya çalışırlar. Sömürü ve ezilmişlik yerli halkı her açıdan yozlaştırır. Mevcut sistemin ve insanların zaafı acımasızca istismar edilir: "Yarın öbür gün, tohum, tarla, emek kendisinin olduğu halde, öküzlere karşılık Muhtar Reşit Ağa'nın tarlalarında çalışacağı aklına geldi. "Öküzü yoksa, çiftçi ölmeli!" diye düşündü. Fazla değil, şunlar gibi iki çift hayvanı, Çubuk Ovası'nda beş yüz haklık arazisi olsaydı, ölüncüye kadar ayaklarını uzatıp oturacak, sabanında, harmanın da yanına uğramayacaktı".

Ahlaki Yozlaşma Oldukça katı bir hiyerarşinin olduğu ve insanların çeşitli yolsuzluklar yaparak zengin olduğu toplumdaki anlatı kişileri, en temel içgüdülerine sarılarak hayatta kalmaya ve istediğini elde etmek için insanlıktan çıkmaya mecbur kalır. Emek, din ve iyi niyet sömürsü, ezilmişlik, istismar, kanunsuzluk ve adaletsizlik anlatının uzamında oldukça baskındır. Çağdışı gelenekler, akıldışı hurafeler ve ataerkil törelerle yetişip gerekli eğitimi alamamış olan kişiler yaşadıkları olumsuzlukları sorgulayacak kabiliyete sahip değildirler. İnsanların kendilerini tatmin etmenin en iyi yolu cinsel arzularıdır.

İrade/Gelenek Çatışması Anlatının Sultan adlı başkarakteri, küçük yaşta istemediği bir adamla birlikte annesinin zoruyla evlendirilmiştir. Gelenek ile iradesi arasında sürekli bocalayan Sultan, içgüdülerine hakim olamaz ve başka erkeklerle olarak geleneğe sürekli karşı gelir. Diğer köylüler tarafından yaptığı kötü eylemler öğrenildiğinde yargılanır ve cezalandırılır. Fakat onun yapmış olduğu kötü eylemler köyde yaşayan çoğu karakter tarafından gizlice yapılmaktadır. "Halil'le bu haltı eden bir ben miyim? İmam'ın gelini Şehime, Karagöz'ün karısı, muhacirin karısı hep Halil'le tutulmadı mı?"

diyecekti. Az daha: "Hacer teyze ayartmadık gelin mi bıraktı köyde... Kocası gurbette olan karıların yoldan çıktığını, be imam, sen bilmezden mi gelirsin?" diye bağıracaktı".

ARABACI

Kişiler

Arabacı 1932 yılında geçen anlatıda karakter, yirmi dört yaşını doldurmuştur. Çankırı'nın Şabanözü bucağında doğmuştur. Arabacılık yaparak hayatını kazanan karakter, Suhizari'ndan kaçak tahtalar alıp Kurşunlu'da yapılmakta olan tren yoluna onları götürmektedir. Karakter nişanlanalı üç ay olmuştur. Suhizari'na doğru yola çıktığında arabacı iki kadınla karşılaşır. Arabacı onları yanına alır ve köylerine kadar götürür. Başlarda olumsuz bir görüntü çizmiş olsa da sonunda vicdanının sesini dinler.

Kalın sesli kadın Özel adı verilmeyen kadın karakter, Aslanlar Köyü'nde yaşamaktadır. Arabacının Suhizari'na giderken karşılaştığı kişilerden biridir. Yanındaki kekeme kadınla birlikte onu arabasına alır ve Aslanlar Köyü'ne kadar onları götürür. Kekeme kadının Cemile adlı kızı için Arabacı'yı uygun bir talip olarak gören kalın sesli kadın, onların görüşmesi için aracı olur.

Kekeme kadın Kalın sesli kadınla birlikte Arabacı'nın arabasına binen kadın karakter, Aslanlar Köyü'ne gitmek ister. Arabacı'nın durumu öğrenildikten sonra kalın sesli kadın, onun Cemile için iyi bir damat adayı olduğunu düşünür ve Cemile'nin annesi kekeme kadınla bu konuda görüşür. Uzun zamandır evlerinde bir erkek olmamasından dolayı evlerindeki ve tarladaki birçok iş iyice aksamıştır.

Cemile Kekeme kadının kızı olan kadın karakter, yakın zaman önce eşinden boşanmıştır ve duldur. Kekeme kadın, Arabacı'yla yaptıkları yolculuk sırasında onu kızıyla görüştürmesi için ikna eder. Arabacı'yı kızı için uygun bir damat adayı olarak görür. Cemile ve annesi uzun zamandır bir başlarına yaşamaktadırlar.

Öykü

Suhizari'na Doğru Yola Çıkış Çerkeş'ten Suhizari'na çeşitli tahtalar taşıyacak olan arabacı; Delikır ve Pamukır adlı beygirlerini yolculuğa hazırlar. Yükünü arabaya yükledikten sonra arabanın başına geçer ve beygirlerini tırıs kaldırır. Doludizgin ilerlerken yolda heybeleriyle yürüyen iki kadına rastlar. Onlara Suhizari'nin ne tarafta olduğunu sorar. Kadınlar arabaya binmek karşılığında Arabacı'ya yolu tarif edeceklerini söyler. Arabacı onları çuvalların üzerine bindirir ve yola devam eder. "Suhizari'na kaçak tahta yüklemeye gidiyordu. Çerkeş'e üç, üç buçuk saat olduğunu söylemişlerdi. Bunun doğru çıkmasına sevindi".

Yolcularla Sohbet, Arabacı'nın Yalanları Kalın sesli kadın Arabacı'ya izlemesi gereken güzergahı tarif eder. Öteki Kadın ise Arabacı'ya tahta yüklemeye mi gittiğini sorar. Arabacı Suhizari'ndan kaçak tahta alacaktır. Alınan tahtalar Kurşunlu nahiyesine götürülecektir. Yeni yapılacak olan tren yolu hakkında konuşurlar. Arabadaki bütün karakterler trenin uğursuzluk getirdiğine inanırlar ve Arabacı tren yüzünden mesleğini kaybedeceğini düşünür. Kadınlar Arabacı'ya onunla ilgili sorular sorarlar. Arabacı'nın annesi ve babası yoktur. Hiç evlenmemiştir. Bir ağabeyi vardır fakat kadınlara ondan söz etmez. Çankırı'nın Şabanözü nahiyesinde doğmuştur. Askerliğini yapıp yapmadığı sorulduğunda yapmış olduğunu söyler. Fakat yalan söylemiştir. Hayvanlarından ve arabasından bahseder. Kadınlar Arabacı'ya bir sevdiğinin olup olmadığını sorar. Arabacı onlara yine yalan söyler. O, üç ay önce nişanlanmıştır. Suhizari'na neredeyse varmışlardır.

Kekeme Kadının Arabacı'ya Kızını Vermek İstemesi Kadınlardan biri Arabacı'ya köylerine gelmesini teklif eder. Ona uygun bir kısmet bulabileceklerini söylerler. Arabacı namus ehli bir kızla evlenmek istediğini söyler. Kadınlar tam onun istediği gibi bir kızın olduğunu söylerler. Arabacı Suhizari'ndan önce onların köyüne gitmeye karar verir. Bahsedilen kadının dul olduğunu öğrenen Arabacı için için güler. İşinin kolay olacağını düşünür. "Bekarlık canına yetmişti. Yakınlarda bir karı peydahlamak fena olmayacaktı. Köy nikahı yapmalı, sonra aklına esince bırakıp gitmeli... Yozgatlı öksüz arabacıyı bulmak ne mümkün?". Başına talih kuşu konduğunu düşünen Arabacı bir süre sonra az önceki düşüncelerinden pişman olur. Kadınların fukara oldukları bellidir ve onları kandırmaya gönlü el vermez.

Kekeme Kadının Evine Varılması

Suhizarı'nı geçtikten sonra Aslanlar Köyü'ne giden yol oldukça zordur. Epeyce uğraşan Arabacı en sonunda köye varmayı başarır. "Kekeme kadının hanesi, köyün başında, büyücek bir avlunun içindeydi". En sonunda eve varırlar ve kekeme kadın hayvanlara yem verir. Ardından eve girerler ve kadın Cemile'ye seslenir. Cemile Arabacı'yla ilgilenir. Kekeme kadın elindeki imkanlar elverdiğince misafirine ikramda bulunur. Arabacı evi gayet hoş bulur fakat ailenin fakir olduğu bellidir. Kekeme kadın Arabacı'ya kızını beğenip beğenmediğini sorar. Bu soru karşısında şaşkına dönen Arabacı biraz düşündükten sonra beğendiğini söyler. Fakat kızın onu beğenip beğenmediğini merak eder. Kadınlar evlilik hususundaki şartlarını söylerler: "- Bir şartımız var evladım. Kız kardeşim tarafı erkeksiz. Kızı gurbet ellere götürmek olmaz. Bak senin de dünyada kimin kimsen yokmuş. Bu da senin bir anan. Tarlalar ortakçı elinde kaldı. Kendi malın gibi çalışırsın". Gece vakitlerine doğru Arabacı'ya bir yer hazırlanır ve yatılır. Arabacı, kapının aralığında gelen sesleri dinlemeye başlar. Cemile'nin odaya girip onunla olabileceğini düşünür. Sabahleyin erkenden kalkan Arabacı, hayvanlarıyla ilgilenir ve evin ahırına bakar. Ahır oldukça bakımsızdır.

Arabacı'nın Cemile'den Vazgeçmesi

Köy işlerinin ne kadar zor olduğunu düşünen Arabacı, burada değil yaşamayı bir saniye daha kalmaya bile tahammül edemez. Arabacı kekeme kadın'a, Kurşunlu'da bazı eşyalarının olduğunu ve onları alması gerektiğini söyleyerek evden ayrılmak için gerekli bahaneyi uydurur. Güneş battıktan sonra Arabacı, köyden ayrılmak için harekete geçer. "Artık arabayı koşup yola çıkmaktan gayri bir şey istemiyordu. Dul karının, bir de akşam yemeğini yerse rezillik olacaktı. Hatta yediklerinin bedelini ödemek için bir çare aradı. Bulamayınca: "Araba parasına saysınlar!" diye söylendi". Yatsı vakitlerinde atlarını koşan Arabacı yola çıkmak için hazırdır. Kekeme kadına ve Cemile'ye en geç iki gün içinde döneceğini söyler. Ancak Arabacı'nın geri dönmeye niyeti yoktur. Kadınlara umut verdiği için de ciddi pişmanlık duyar.

Temalar

İlkellik

Çankırı'nın Aslanlar Köyü gibi uç bölgelerde köylüler için hayat oldukça zordur. Ailesinde erkek bir üye olmayan köylü kadınlar için ise hayat çok daha zordur. Kekeme kadının kızı Cemile bir süre önce eşinden boşanmış ve aile erkeksiz kalmıştır. Toprağın sürülmesi, hayvanlara bakılması ve evin bakım işleriyle uğraşılması gibi ağır işler erkeksiz köylü ailelerine oldukça zor gelir. Fakat Arabacı da bu işlerin ne kadar zor olduğunu bilir ve köylü hayatı yaşamak istemez. Arabacı'nın Cemile'yle evlenmesi için kekeme kadın elindeki bütün imkanları onun önüne serer. Fakat ailenin yaşadığı yoksulluk ve yapılmayı bekleyen zor işler Arabacı'nın oradan kaçıp bir daha hiç dönmemesine sebep olur. Köylülerin neredeyse en ilkel imkanlarla çalışıyor olması onların belini tamamen bükür.

Vicdan

Çerkeş'ten Suhizarı'na doğru at arabasıyla giden Arabacı, yolda gördüğü iki kadını yolu tarif etmeleri karşılığında arabaya alır. Uzun bir süredir evinde erkek olmadığı için ağır şartlar altında ezilen kekeme kadın, Arabacı'ya kızıyla evlenmesini önerir. Başlangıçta Arabacı, kekeme kadının kızından faydalanmayı düşünür. Fakat anlatı ilerledikçe düşüncelerinden pişman olur ve ailenin fakirliğine bizzat şahit olunca kendisinden neredeyse utanır. Bir anlığına da olsa Cemile'yle evlenmeyi düşünse de köy hayatının ağır çalışma şartlarını kaldıramayacağını bilir ve oradan ayrılmaya karar verir. Aileye boş ümitler verdiği için pişmanlık duyar. "İnişli yokuşlu yerlerde bütün dikkatini arabaya ve beygirlere verdiği halde, yüreğine çöken kederi gittikçe arttı. Altı aya, bir seneye varmaz yemlikler yine harap olur. Kocakarı, "Erkeksizlik kötü... " diye nasıl da kekelemişti. Öbür akşam geri dönse, eşyalarla avluya girerse, kim bilir ne kadar sevinir fukaralar".

NAM UĞRUNA

Kişiler

Musa Çavuş Anlatının başkarakterlerinden biri olan Veli Geyik, Çorum Cezaevi'nden kaçtıktan sonra birkaç yıl onun adını kullanarak çevredeki vilayetlerde dolaşarak çeşitli işlere girip çalışmıştır. "Böylece dört yıl önce, Nazilli dolaylarında bir kanal kazımı sırasında sıtmadan ölüp nüfus kağıdını yirmi üç yaşındaki Veli Geyik'e bırakan 1320 (yani 1904 doğumlu) kırk altı yaşındaki Musa Çavuş, ölümünden dört yıl sonra, adı gazetelere geçerek, dünyaya nam salmış oluyordu".

Veli Geyik

Anlatının başkarakterlerinden biri olan Veli Geyik, ölmeden önce nüfus kağıdını aldığı Musa Çavuş'un adını kullanarak kaçak hayatı yaşar. 1924 yılında Çorum'un Devepınar Köyü'nde doğmuştur. İstedığı kız, babası tarafından verilmeyince kızı kaçıtır ve ardından babasını vurur. Kızı kaçıtırıp babasını öldürmesinin asıl sebebi nam salmak sevdasındandır. Çorum Cezaevi'nden kaçtıktan

sonra beş yıl boyunca Musa Çavuş'un kimliğini kullanarak kaçak hayatı yaşar. Şaban Bey'in barajında çalışmaktadır ve onun baraja düşen oğlu Türker Yurdakuler'i boğulmaktan kurtarır.

Şaban Bey Türk-Amerikan ortaklığıyla yapılan barajın müteahhitidir. Kolej mezunudur ve Amerika'da mühendislik fakültesi bitirmiştir. Eşi Seval Hanım'la Türker Yurdakuler adlı bir oğlu vardır. Birçok vekili ve devlet adamını aracı yaparak barajın yapım işini almış ve baraj üzerinden haksız kazançlar elde etmiştir. İşçileri acımasızca sömürür ve onlara aşağılayıcı bir gözle bakar. Amerikan özentisi bir tiplene olarak barajın açılışına katılacak misafirlerinin ve çalışanlarının Amerikalı gibi giyinmelerini istemiştir. Amerikan elçisinin gözüne girmek istemektedir. Baraj suyuna düşen oğlunu kurtaran Musa Çavuş'la (Veli Geyik) yakından ilgilenir.

Seval Hanım Şaban Bey'in eşidir ve kocasını Kıral adlı başmühendisle aldatır. Kocasının kaba tavırlarından ve Amerikan özentiliğinden tiksindir.

Türker Yurdakuler Şaban ve Seval çiftinin yedi yaşındaki oğludur. Barajın açılış sırasında suya düşer ve Musa Çavuş tarafından kurtarılır.

Kıral Bey Şaban Bey'in başmühendisidir ve Amerikan elçisi için tercümanlık yapar. Şaban Bey'in eşi Seval Hanım'la gizlice görüşür.

Yüzbaşı Baraj açılışındaki davetlilerden biridir. Musa Çavuş adıyla yaşayan Veli Geyik'i yakalar ve adli kurumlara teslim eder.

Öykü

Barajın Yapılış Hikayesi “Baraj için gazetelerde çok laf edildi. Konu, Büyük Millet Meclisi'ne bile getirildi. Harcanan para ilk hesaplan aşmış, on katını bulmuştu. Müteahhitin, kodamanlarca kişisel çıkarlar yüzünden korunduğu, verilen avansların yapılan işi tutmadığı, bu sebeple zor altında bedel artırımına gidildiği ileri sürülüyordu”. Şaban Bey tarafından yaptırılmış olan baraj, ederinin oldukça üzerinde meblağlara yapılmıştır. Fakat TBMM'deki tanındıkları sayesinde herhangi bir sorun yaşamamıştır. Barajın yapıldığı yerde yaşayan köylüler arazilerinin elverişsiz hale gelmesi nedeniyle devlete şikayet dilekçeleri yazmış fakat hiçbir olumlu sonuç alamamışlardır. Devlet yetkilileri köylüleri, yapılan barajın memlekete ne kadar faydalı olacağını anlatarak, avutmuşlardır. Meclisteki iktidar ve muhalefet partileri arasında çeşitli tartışmalar çıkmıştır. Fakat bütün itirazlara rağmen baraj yapılmıştır. Barajın müteahhiti açılış için yapılacak kutlamaya devletin en önemli temsilcilerini davet etmiş ve ciddi bir hazırlık yapılmıştır.

Şaban Bey'in Açılış Hazırlıkları Barajın müteahhiti Şaban Bey, kutlamaya davet etmiş olduğu Amerikan elçisini karşılamak için kovboy kıyafetleri giymiş ve kadınlardan da Amerikan modasına uygun giyinmelerini rica etmiştir. Şaban Bey ve ailesinin kovboy gibi giyinmesi ve vahşi batı filmlerindeki oyunculara benzer görüntüleri uzun uzun iğneleyici bir üslupla betimlenir. Açılış için yapılan hazırlığa epeyce para harcanmıştır. Şaban Bey her şeyin kusursuz olmasını istemektedir. Amerikan klişelerine olan özentisi mide bulandıracak derecede aşırıdır. Kendisi gibi işçileri ve mühendisleri de Amerikalı gibi görünmeye zorlamıştır. Kocasının telaşını izleyen Seval Hanım, bir süredir onu küçümsemektedir. Kolej bitirmiş olmasına rağmen onu oldukça kaba bulur, hiç kitap okumamasına ve doğru düzgün İngilizce bilmemesine rağmen Amerika'da nasıl mühendislik fakültesi bitirebildiğine hayret eder.

Seval ve Kıral'ın İlişkisi Şaban Bey yapılan hazırlıkları kontrol etmek için eşinin yanından ayrılır. Bir süre sonra Seval Hanım'ın yanına başmühendis Kıral gelir. Kıral Seval Hanım'la flört etmeye başlar. Oğlu Türker odaya girince Kıral onu kucağına alır. Türker'e annesini neresinden öptüğünü sorup Seval Hanım'a zor anlar yaşatır. Kıral başka bir proje için Adana'ya gidecektir ve Seval'i yeteri kadar göremeyeceği için üzülmüş olduğunu belirtir. “Gençsiniz. Geleceğiniz parlak... Dünya güzeli nişanlınız yolunuzu bekliyor... - Hayır! Sözüne etmeyin onun! Geçti! Çoktan geçti. Tanıdığım bütün kadınlar, siz var olmadığınız için girebildiler hayatıma... Sizinle beraber de çıktık gittiler! Yalvarırım size... Bir küçük umut kırıntısı dileniyorum!”

Şaban Bey'in Fırsatçılığı ve İkiyüzlülüğü Nazmi Bey'le birlikte eserine göz gezdiren Şaban Bey, yeni bir ülkeyi fethetmiş komutan kadar mağrurdur. Doğanın hoyratça akan suyuna vurmuş olduğu büyük kelepçeye hayranlıkla bakar. Kendisiyle gurur duymaktadır. Nazmi Bey'e kadınlarla ilgili neler düşündüğünü ve tecrübelerini anlatır. Kadınlara yönelik düşünceleri oldukça aşağılayıcıdır. Eğitilmiş biri olmasına rağmen onları birer mal olarak görmektedir. Barajı gezerken bir kulübeye gözü takılan Şaban

Bey, açılıştan önce harabeye benzer her şeyin kaldırılmasını emretmiştir. Nazmi Bey kulübeyle hiçbir konuğun ya da gazetecinin ilgilenmeyeceğini herkesin gözlerinin barajda olacağını söyler. Şaban Bey gazetecilerin barajın değil de sefil durumdaki işçilerin durumunu haber yapacaklarından korkmaktadır. Baskı dönemlerini özlemle anar.

Misafirlerin Gelmesi “Araba kervanının boru sesi duyulduğu zaman, saat on buçuğa geliyordu. İlk araba doruktan beriye devrildi. İriliğinden, karalığından, yanda çırpınan küçük bayraktan, vekil arabası olduğunu anlayıp toprak yola doğru seğırttiler. İkinci, üçüncü araba da iri karaydı. Belli bir şey: Valinin... Üçüncüsü herhalde Amerikan Elçisi'nin... Ya da Amerikan Elçisi önde, vali arkada...”. İkinci bölümde Şaban Bey'in konukları sırayla gelmeye başlar. Bir aksilik olacağını düşünerek paranoyaya kapılır, epey tedirgin olur. Kıral, Amerikan elçisi için tercümanlık yapar. Şaban Bey gelen her misafirini sırasıyla karşılar. Şaban Bey konuklarına kokteylin verildiği yere kadar eşlik eder. Herkes gelmiştir ve eğlence başlamıştır. Kılıksızlıkları nedeniyle eve alınmamış olan işçiler dışarıdan kutlamaya gelen insanları izlemeye başlarlar. Erkeklerin kadınlarla birlikte gelmiş olmalarına bir anlam veremezler ve bu durumu yadırgarlar. Gelen konuklardan birinin konvoy eşliğinde gelmesinden dolayı onu paşa zannederler. Lakin bu kişi validir. Erkeklerin ve kadınların birlikte şarap içmesine hayret ederler. Fırsat buldukça yapacağı konuşmayı tekrarlayan Şaban Bey oldukça gergindir. Önemli misafirlerinin önünde utanılacak bir şey yapmaktan korkmaktadır. Söylevini tekrar ettiği bir sırada Seval Hanım onun yanına gelir. Vekil Bey'in geldiğini haber verir.

Türker'in Baraj Suyuna Düşmesi Konuklarının karşısına söylev yapmak için çıkan Şaban Bey; barajın özelliklerinden, Türk-Amerikan işbirliğinden, Marshall yardımlarından ve Truman Doktrini'nden bahseder. Şaban Bey'in söylevi sırasında birinin nehre düştüğü duyulur. Barajdan düşen kişi Şaban Bey'in oğlu Türker Yurdakuler'dir. Seval Hanım etrafındakilere bağtırmaya ve haykırmaya başlar. Oğlunu kurtarana istediği kadar para vereceğini söyler. “Her kafadan bir ses çıkarken, işçi kalabalığı dalgalandı, birisinin korkuluğa çıktığı "Hayda bre!" diye naralanarak, kendisini suya attığı görüldü. Ceketsizdi, sırtında yamalı gömlek, bacaklarında uzun paçalı don vardı”. Misafirler ne yapacaklarını aralarında konuşurlarken kılıksızlığı nedeniyle eve alınmamış ve konuklardan uzak tutulmuş işçilerden biri baraj suyuna atlamıştır. Atladığı gibi de Türker'i sudan çıkarmıştır. Olaya şahit olan işçiler Musa'nın nereli olduğunu merak ederler. Yüzmedeki kabiliyetinden yola çıkarak İzmirli olduğunu düşünürler. Şaban Bey'in ona mükafat olarak ne kadar para vereceğini tahmin etmeye çalışırlar.

Musa Çavuş'un İlgi Odağı Olması Gelen gazeteciler Musa Çavuş'un fotoğraflarını çekmeye başlarlar. Fedakarlığından dolayı Musa Çavuş vekil tarafından takdir edilir. Seval Hanım bayılmıştır. Uyandığında oğlunu görmek ister ve kendisine gelmesi için ona Türker'i gösterirler. Daha sonra Musa Çavuş'un fakirliği ve sıtma hastalığı üzerinde durulur. Hastalığın bu barajdan bulaştığı dedikoduları dolaşmaktadır. Yetkililer her seferinde bu iddiayı yalanlamıştır. Kulübesinde uzanırken derin düşüncelere dalmış olan Musa Çavuş'un yanına gazeteciler gelir. Ona geçmişiyile ve yaptığı işle ilgili birkaç soru sorarlar. Bir süre sonra Şaban Bey Musa Çavuş'un yanına gelir. Gazetecilere işlerini bitirip bitirmediklerini sorar. Musa Çavuş'a vekil tarafından sunulan para verilir. Başlangıçta Musa parayı istemese de ısrar üzerine kabul eder. Gazeteciler Musa'nın kıyafetlerinin kullanışsızlığı üzerinde dururlar. Şaban Bey bunların eski işinden kaldığını ona yeni kıyafetler alınacağını söyler. Gelen kişilerin gazeteci olduğunu ve kendisi hakkında haber yazılacağını öğrenen Musa, almış olduğu paradan daha çok bu konuyla ilgilenir: “Kendini bildi bileli, nam almak, ne pahasına olursa olsun, kazandığı namı dünyaya salmak için debelenmişti. Başına gelen küçük büyük belaların hepsi, bu nam almak, aldığı namı da, dünyaya salmak hırsı yüzündendi”.

Musa Çavuş'un Nam Salmak İsteği Ölmeden önce bütün dünyaya nam salmak isteyen Musa Çavuş'un eline geçen en iyi fırsat Türker'i kurtarmak olmuştur. Bir arkadaşı ona, sadrazam öldürmüş olan Topal Tefvik Ağa'nın hikayesini ve ne kadar meşhur olduğunu anlatır. Musa Çavuş gerçek kimliğini gizlediği için ciddi derecede pişman olmuştur. Ne yapıp edip hatasını düzeltmelidir. Arkadaşıyla yaptığı sohbetten sonra Musa Çavuş kulübesine gider ve eline geçen bir kağıda bir şeyler yazmaya başlar. Daha sonra bir kitabın kapağına sakladığı fotoğrafını çıkarır. Yazdığı notla fotoğrafı bir zarfın içine koyar Şaban Bey'in evine gider. Konuklar yemek yemeye sohbet etmeye devam etmektedirler. Evdeki işçilerden birini yanına çağırarak Musa ona zarfı verir ve konuklar gitmeden önce kimseye belli etmeden zarfın Şaban Bey'e verilmesi gerektiğini söyler. İşçi zarfı aldıktan sonra Musa oradan uzaklaşır. Kulübesine dönen Musa, ihtiyacı olan eşyalarını bohçasına doldurduktan sonra aceleyle bir fundalığa dalar ve gözden kaybolur.

Şaban Bey ve Diğerlerinin Musa'nın Gerçek Kimliğini Öğrenmesi Barajdaki söylevden sonra Şaban Bey'in yanına yaklaşmayı başaran işçi, Musa'nın zarfını ona verir. Şaban Bey önemli bir bilgi

olabileceğini düşünerek zarfı açar ve mektubu okumaya başlar. "Gazeteler, bizi Musa Çavuş yazmasınlar. Biz Musa Çavuş değiliz. Aslında Çorumluyuz! Çorum'un Devepınar Köyü'nden Ali oğlu, 1924 doğumlu Veli Geyik'iz. Aman ayaklarını öpeyim, gazeteye bizi, Veli Geyik yazsınlar. Burada çektikleri resmimizi basmasınlar, bu saldıgım resmi basınlar! Ayaklarını öpeyim Şaban Bey'im! Bizi asil adımızla gazeteye ver". Şaban Bey mektupta yazılanlara bir anlam veremez. Mektubu getirmiş olan işçiye Musa'yı çağırmasını söyler. İşçi, yüklü bir bahşış alacağı umuduyla Musa'nın kulübesine gider fakat onu orada bulamaz. Kurdeleler kesildikten sonra Şaban Bey misafirlerine artık dayanamaz hale gelmiştir. Musa'nın verdiği resme ve mektuba bakarken yanına gazetecilerden biri gelir. Şaban Bey gazeteciye Musa'nın bu resmi yayımlatmak istediğini söyler. Gazeteciler mektupla resme dikkatlice bakmaya başlarlar. Fotoğrafi gören bir yüzbaşı resimdeki kişinin Veli Geyik olduğunu anlar. Silahına davranarak işçilerin kaldığı ambara doğru koşar. Gazeteciler de onun peşindedir. Musa'yı hiçbir yerde bulamazlar. Yüzbaşı gazetecilere Musa'nın aslında kim olduğunu ve ne yaptığını anlatır.

Veli Geyik'in Yakalanması Yüzbaşı: "- Kaçak bir hükümlünün resmidir bu... Çorum Cezaevi'nden kaçmış... Dört beş yıl oluyor. Her yıl hatırlatır Vekalet... Elde yalnız bu fotoğraf var! Zincirleri, kelepçeleri görünce, bildim. Mahpushanede etmediğini komamış bu rezil! Boynuna zincir, bileklerine kelepçe taktırıp çıkarmış bu resmi, şan olsun diye... Yiğitlik taslıyor, aklı sıra... Köyüne yollamış. Kaçtıktan sonra savcılık çoğaltıp dağıttı. Unutulur maskaralık değil de ondan hatırladım, görür görmez!" der. Yüzbaşı kolluk kuvvetlerine haber verir. Veli Geyik barajdan iki saat uzaklıktaki bir yerde sızmadan dolayı bayılmış halde bulunur. Jandarma tarafından yakalanan Veli Geyik (Musa Çavuş) Çınarlı Köyü'ne getirilir. Yakalanmış olan Veli Geyik işlemiş olduğu bütün suçları itiraf eder. Zamanında sevdiği bir kızı babasından istemiş fakat kız ona verilmemiştir. Musa kızı kaçırmış ardından da kızın babasını vurmuştur. İdam cezasına çarptırılmış olmasına rağmen Veli Geyik, gazetede çıkacak olan haberi düşünmektedir. O, gazetede gerçek adının olmasını ve mutlaka gazeteden bir tanesinin kendisine getirilmesini ister. Ertesi gün Yüzbaşı tarafından Veli'ye istediği gazete gönderilir. Veli aceleyle baş sayfaya bakar. Yapılan baraj detaylı bir şekilde anlatılmış fakat kendisiyle ilgili hiçbir bilgi yoktur. Haberin devamının başka sayfada olduğunu okuyunca hemen o sayfayı açar. Oldukça küçük bir kısımda Musa Çavuş'un Türker'i kurtarması haber edilmiştir. Fakat ne fotoğrafı koyulmuş ne de gerçek adı yazılmıştır. "Böylece dört yıl önce, Nazilli dolaylarında bir kanal kazımı sırasında sızmadan ölüp nüfus kağıdını yirmi üç yaşındaki Veli Geyik'e bırakan 1320 (yani 1904 doğumlu) kırk altı yaşındaki Musa Çavuş, ölümünden dört yıl sonra, adı gazetelere geçerek, dünyaya nam salmış oluyordu".

Temalar

Özentilik Marshall yardımları ve Truman Doktrini'yle birlikte dış politikada Türkiye Cumhuriyeti ve Amerika Birleşik Devletleri arasında ciddi bir yakınlaşma olur. Devletin çeşitli kademelerinde yer alan memurlar ve devletle birlikte çalışan iş adamları arasında Amerikan özentiliği moda haline gelir. Yapılan barajın müteahhiti olan Şaban Bey, baraj açılışına davet edilen Amerikan elçisinin gözüne girmek için kovboy kostümü giyer ve ailesine de bu kostümlerden giydirir. Açılışa gelecek her davetlinin de Amerikan modasına uygun bir şekilde giymelerini ister. Amerikan sinemasını yakından takip eden Şaban Bey, filmlerde görmüş olduğu şeylere özenmektedir. Onun için Amerikalı olmak bir ayrıcalıktır.

Sömürü Barajın yapımında çalışmış olan işçilerin ekonomik, toplumsal ve politik durumları çok kötüdür. Vekiller ve iş insanları barajdan ciddi rantlar elde ederken barajın yapılmasında en önemli rolü oynamış olan işçilerse tamamen karın tokluğuna çalışmışlardır. Üst seviyedeki memurların ve iş insanlarının işçilere bakışı açısı oldukça aşağılayıcıdır: "- İnşallah diyelim de, hayır olsun! Amerika'daki işçileri gözümün önüne getiriyorum da, buradaki hımbıllarla böyle bir eseri nasıl meydana getirdiğimize şaşıyorum. Hayır, eminim ben... Bu millet adam olmaz! Çünkü onurlu değil! Şuncacık onuru olan, şu kılıkta gezinir mi? "Para biriktireceğim" diyerek soğan ekmele sürünür mü? Aynaya hiç mi bakmazsın rezil? Adamlıktan çıkmışsın! Pintilik olur ama, bu kadar mı olur!".

Özseverlik Başkarakterlerin anlatıya en çok yansıyan psikolojik bozuklukları, kendilerini sürekli olarak kanıtlama arzusu duymalarıdır. Şaban Bey ve Veli Geyik'in anlatıdaki en önemli ortak özellikleri ikisinin de birer narsist olmasıdır. Şaban Bey yaptırmış olduğu barajla üstleri tarafından onaylanmak ve takdir edilmek istemektedir. Onun yaptığı işler takdir görür ve gazetelerde yayımlanır. Veli Geyik ise kendisini insanlığa, cesareti ve kabadayılığıyla göstermek istemektedir. Birçok suç işlemiş ve acılara katlanmış olmasına rağmen istediği takdiri görememiş ve kendi tabiriyle nam salamamıştır. Zenginle fakir arasındaki adaletsizlik özseverlik kavramıyla okura anlatılır.

KONDURMA SİYASETİ

Kişiler

Tamzara Anlatının otuz yaşlarındaki başkarakteri, Kör Safiye adlı evli bir kadınla birlikte olurken onun kocası olan Mühlet'e yakalanırlar. Tamzara Mühlet'i yaraladıktan sonra Çorum'dan Dersim'e kaçar. Bir süre Haydo Çavuş'un yanında saklanır. Çorum'dayken; "Bir zaman İran'a, Irak'a kaçak sürü götürdük. İpek poşu, İngiliz filintası, mavzer mermisi getirdik". Dersimlilerin zorunlu göç kapsamında Edirne'ye göç ettirilmesi sonucunda Trabzon'a kadar onlarla gelir. Trabzon'da kavalık yapmaya başlar.

Büyük Bey Dersimlilerin göçü sırasında yerli halka liderlik eder.

Vali Bey Trabzon valisidir. Dersimlilerin göç işleriyle uğraşır ve onlardan kalan yemlik otlar nedeniyle başı derde girer.

Zikrettin Efendi "Ardiye sahibi Hacı Hafız Hoca Zikrettin Efendi, Trabzon'un zenginlerindendi. Zenginliği, Ermeni Rum kırımı yağmasıyla başlamış, deniz korsanlığı, kaçakçılık, mültezimlik soygunları, savaş vergileri kağıtları, mübadil malları oyunları, tefecilikle gelişerek, Almanya'yla yapılan fındık takaslarıyla Karun hazinesini bulmuştu". Trabzon'un en zengin simalarından olan karakter, devleti dolandırır.

Haydo Çavuş Tamzara'nın Dersim'deki bir dostudur. Çorum'dan kaçan Tamzara onun yanına sığınır. Zorunlu göç yasasının ardından birlikte Trabzon'a göç ederler. Yolları Trabzon'da ayrılır.

Mühlet Tamzara bir gün Kör Safiye'yle birlikte olurken Mühlet'e yakalanır. Tamzara onu yaraladıktan sonra kaçmak zorunda kalır.

Öykü

Tamzara'nın Dersim'e Göçmesi Anlatının başkarakteri Tamzara, hikayenin anlatıcısıdır. Mühlet'in Kör Safiye'siyle bir gece birlikte olurken Mühlet'e yakalanırlar ve giriştikleri kavga sonucunda Mühlet ağır yara alır. Tamzara gurbete çıkar. Olayların yaşandığı dönem II. Dünya Savaşı'nın öncesi, Celal Bayar'ın Başbakan olduğu dönemdir. Zor zamanlarında kendisine yardım edeceğini söylemiş olan Haydo Çavuş'un yanına Dersim'e gelmiştir. Haydo Çavuş onun gelişi üzerine ziyafet düzenlemiş ve bir süre sonra Çorumlu Tamzara Dersimli bir Kürt olup çıkmıştır. Haydo'yla birlikte çalışmaya başlamış olan Tamzara kısa sürede iyi bir sermayenin sahibi olmuştur. Otuz yaşına yaklaşmış olan Tamzara'yı Haydo Çavuş evlendirmek ister. Lakin Celal Bayar'ın bir emri üzerine Dersimlilerin Edirne'ye sürgün edilmesi kararı çıkmıştır. Bunun üzerine Dersimliler panikler ve ortalık karışır. Tamzara ve diğerleri kısa bir süre sonra eşyalarını toplayıp yola çıkarlar. Yolculuk epey zorlu geçer.

Dersimlilerin Trabzon'a Doğru Göçü "Vay ki ana baba günüdür ve de say ki, İsrail Peygamber surunu vurmıştır. Ve de koca Tanrı Arasat Meydanı'na günah ölçen terazisini kurmuştur. Kolay değil, Akbaba Dağı, Munzur Dağı, Ziyaret Dağı ve de hepsinden korkulusu Kop Dağı Mazistan'ın Trabzon'una doğru Kazıklı Dağı ve de adem eti yiyen Zigana Dağları aşılacak. Hemi de, ademoğlu ayağıyla değil, davar, sığır sürüleri ayağıyla yayılardan aşılacak...". Göç sırasında geçtikleri bir vilayette jandarma tarafından üstleri aranır. Ellerindeki bütün silahlara el konur. Tamzara başka bir vilayete silahsız geldikleri için tedirgin olmuştur. Göç kervanları Gümüşhane'ye varır. Tamzara Gümüşhane arazisinin zorluğuna masalsı bir üslupla değinir. Göç eden topluluğun liderlerinden Büyük Bey'le Gümüşhane Valisi konuşmak ister. Vilayetten sorunsuz bir şekilde geçmelerini ve bir an önce Trabzon'a varmalarını söyler. Yolculuk sırasında bazı arazilerin ve tarlaların zarar gördüğünü, bu konuya hassasiyet göstermelerini ister. "Vay ki vay! Seferberlik'te Ermeni'ye ettiğimizi çekmekteyiz. Dünyadır bu ve de Allah'tır bu!" diye inlediler".

Gümüşhane Dolaylarında Yaşananlar Yolculuk sırasında geçtikleri beldelerin yerlileri onlara düşman gözüyle bakarlar. Geçilen yerlerdeki bazı tarlalar zarar görür ve yerlilerle tartışılır. Çoğu hayvan yolda telef olur. Çeşitli hastalıklar meydana çıkar. Görüştikleri her devlet yetkilisi onlara sadece emir verir. Kurtlarla uğraşmak da cabasıdır. Trabzon'a geldiklerinde valinin emriyle meydana yerleştirilirler. Meydan tamamen açık bir alan olduğu için hayvanlar güneşten kavrulur ve yiyecek hiçbir şey bulamazlar. Vali meydandan ayrılanların vurulması emrini vermiştir.

Trabzon'a Varış ve Yaşanan Zorluklar

Hayvanların beslenebilmesi için valiyle görüşülür. Vali bu konu hakkında Ankara'yla görüşecektir. Ankara'dan haber gelmesi günler süreceği için hayvanlar açlıktan ölmeye mahkum olacaklardır. Üç gün süren sağanak yağmurun ardından Dersimliler, Trabzon'da hayvanlar için kapı kapı dolaşarak saman aramaya başlarlar. Yerliler çok yüksek meblağlara oldukça az saman satmaya çalışırlar. En sonunda bir komutanla görüşülür. Komutan birkaç kişiyle görüştüktan sonra belirli bir ücret karşılığında Dersimlilerin ihtiyaçlarını bir nebze olsa giderir. Dersimlilerin düşmüş olduğu durumu fırsata çevirmeye çalışan yerliler, onların hayvanlarına göz diker. Bazıları hayvan satın almak istese de Büyük Bey hiç bir hayvanı sattırmaz. Bunun üzerine Trabzonlular gece vakti onların hayvanlarını çalmaya başlar. Bir türlü bitmek tükenmek bilmeyen bürokratik işlemler hayvanları yok olma aşamasına getirir. Hayvanlara yiyecek saman bulamayan Dersimliler ağaç yapraklarıyla bir süre idare ederler. Onlar da tükenince tamamen çaresiz kalırlar. Hayvanların birçoğu telef olur. Büyük Bey, isteyenlerin hayvanlarını satmasına izin verir. "Sonunda etin okkasına, mısır koçanı pahası biçtiler. Aslında verdikleri para Kürt'ün anasına avradına sövmekle birdi ama, neylersin!". Vali dahil bütün yerli halk, Dersimlilerin içinde buldukları müşkül durumu fırsata çevirir. Büyük Bey paha biçilmez atını yok pahasına valiye satar. O günden sonra beklenen haberler gelmeye başlar ve ihtiyaç olan saman getirilir. Günlerce bekleyen Dersimlileri alacak vapur en sonunda gelir. Vali Bey Büyük Bey'le görüşüp ona bazı nasihatler verir. Dersimliler vapura doluşmaya başlar. Lakin Tamzara Dersimli olmadığı için Trabzon'da kalır. Kavasbaşı onu kavas olarak yazmıştır ve Tamzara Trabzon'da kalmaya karar vermiştir.

Dersimlilerin Edirne'ye Gitmesi Tamzara'nın Trabzon'da Kavas Olması

Dersimliler limandan ayrıralı bir ay geçmiştir. Kavas olarak çalışmaya başlamış olan Tamzara limana bir geminin yanaştığını fark eder. Gelen gemi Dersimlilerin bir ay önce sipariş ettiği otları getirmiştir. Geminin kaptanı Tamzara'ya fırça atıp otların bir an evvel indirilmesi emrini verip gözden kaybolur. Geminin kaptanı samanların bir an önce indirilmesini istemektedir. Liman görevlisiye samanların yanlış adrese geldiğini rıhtıma indiremeyeceklerini söyleyince bir anlaşmazlık ortaya çıkar. Ankara'daki yetkililere haber verilir. Birkaç gün sonra gelen emre göre samanlar limana indirilecek ve bir ambara yerleştirilecektir. Kısa bir anlaşmazlıktan sonra sorun çözüme kavuşur. Liman görevlisi samanların hangi ardiyede saklanacağını Tamzara'ya sorar. Tamzara Hacı Hafız Hoca Zikrettin Efendi'nin fındık ardiyesini önerir. Liman görevlisi onun tavsiyesini çok beğenir ve samanlar oraya taşınır.

Zikrettin Efendi'nin Ardiye Kirasını Alamaması

Daha sonra anlatı, Zikrettin Efendi'nin geçmiş ve Trabzon'da yapmış olduğu kötü işler üzerine yoğunlaşır. Zikrettin Efendi kanun tanımaz bir suçludur fakat zengin olduğu ve işini kitabına uydurduğu için rahat bir hayat yaşamaktadır. Yaşlı olmasına rağmen on üç yaşındaki bir Gürcü kızıyla evlenmiş ve Alman bir doktordan aldığı haplar sayesinde kızla birlikte olmaktadır. Yasa dışı işlerini halledebilmek için devlet memurlarına rüşvet verir. İnsanları dolandırır. Sekiz aydır ardiye ücreti ödenmemiş olan Zikrettin Efendi valinin yanına gelir. Kontratı önüne koyup alacağı olan sekiz yüz lirayı ister. Ardiyenin kiralandığından haberi olmayan vali, memurlara durumu sorar fakat onların da durumdan haberi yoktur. Mesele öğrenildikten sonra vali Zikrettin Efendi'ye, devlet yetkilileriyle görüşeceğini ve parasının bir hafta içinde ödeneceğini söyler. Dersimlilerin samanlarıyla ilgili dosyalar aranmaya başlanır. Dosyalar bulunduktan sonra yetkililere teslim edilir. Fakat memurlar olayın yaşandığı dönemde bu vilayette olmadıkları için hiçbiri sorumluluğu üzerine almaz ve iş en alt kademedeki memura kalır. Bir sonraki hafta Zikrettin Bey valinin yanına yeniden gelmiştir. Fakat memurların hepsi savsaklık ettikleri için inceleme ve gerekli işlemler yapılmamıştır. İşten sorumlu olan memur valiye bir yalan uydurarak durumu kurtarır. Ancak Zikrettin Bey bu durumdan epey rahatsız olmuştur. Bir dahaki gelişinde parasını kesinlikle almak istediğini söyleyip oradan ayrılır. Memurların ihmalkarlığı yüzünden bürokratik işlemler bir türlü gerçekleşmez ve Zikrettin Efendi parasını alamadığı için deliye döner. Köylüler arasında Zikrettin Efendi'yle ilgili dedikodular çıkar. Devlet tarafından kandırıldığı ve bir ardiyenin parasına muhtaç olduğu konuşulur. Bunun üzerine Zikrettin Efendi notere gider ve protesto yazdırır.

Samanların Boşaltılması İçin Bulunan Çözümler

Protesto haberini alan vali, sicilinin bozulacağını ve hükümet tarafından cezalandırılacağını düşününce tanıdıklarını aramaya başlar. Katiplerden biri valiye otların satılıp elde edilen parayla kiranın ödenmesini önerir. Ertesi gün yemlik otlar satılığa çıkarılır. Yemlik otu görmeye giden müşteriler gördükleri manzara karşısında hayrete düşerler. Sözde yemlik otlar diken otundan başka bir şey değildir. Tamzara ve katip gizlice ardiyede saklanan otun ne olduğunu çeşitli uzmanlara gösterirler. Otun adı "Kaynana Otu"dur ve yemlik olarak kullanılması mümkün değildir. En sonunda otların nasıl kullanılacağına yönelik bir çözüm bulunur: "Oğlum Tamzara, yüreğin ferah tut... Adama hayvana yedirilecek değildir. Erzurum askerine çokça yatak otu gerekmiş. Ankara başkentimiz, bizim kağıdı okumasıyla 'Tamam! Bu otları askere yatak

yapalım!' demiş". Otların askeriye için yatak olarak kullanılamayacağını anlaşılmaması üzerine devlet yetkilileri ardiyenin boşaltılıp otların imha edilmesi emirini vermiştir.

Zikrettin Efendi'nin Kurnazlığı Ardiyenin boşaltılması için Tamzara görevlendirilir ve Zikrettin Efendi'yle konuşması istenir. Tamzara Zikrettin Efendi'ye ardiyenin boşaltılacağını bunun için taşımacıların gerektiğini söyler. Zikrettin Efendi ücret karşılığında otları taşımayı kabul eder ve ardiyenin kirasını da ister. Taşımacılık işi Zikrettin Efendi'ye kalmış ve ücret ödenmiştir. Zikrettin Efendi bütün köylüye yakacak ot olduğunu haber vermiş ve ardiyeden otları onlara vermiştir. Böylece taşımacılık yapmasına da gerek kalmamıştır. Hatta otlar, yerlilere belirli bir ücret karşılığında satılır. Zikrettin Efendi bu durumdan oldukça karlı çıkar. Akşam vakitlerinde televizyon izleyen memurlar ve Zikrettin Efendi, Celal Bayar'ın devletin ne kadar özenli ve tasarruflu olduğunu anlattığı bir konuşmasına denk gelirler. Bu konuşma Zikrettin Efendi'nin çok hoşuna gider.

Temalar

Fırsatçılık Zorunlu göç kapsamında topraklarını terk edip Edirne'ye gitmek zorunda kalan Dersimliler, ellerindeki her şeyi toplayıp yola çıkmışlardır. Uzun ve zorlu bir yolculuk sırasında karşılıklarına çıkan herkes onların müşkül durumlarından faydalanmaya çalışmıştır. Geçtikleri vilayetlerin yerlileri onlara düşman gözle bakar. Yorgunluktan ve imkansızlıktan dolayı Dersimliler, hayvanlarını koruyamaz hale gelirler. Hayvanların çoğu yolda telef olur ya da çalınır. Devlet yetkilileri onların sorunlarıyla yeterince ilgilenmezler ve Dersimlilerin çoğu hayvanlarını yok pahasına satmak zorunda kalır. Hayvanlar için sipariş edilen yemlik saman bir ay sonra gelir. Fakat gelen gemi saman yerine dikenli otlarla doludur. Dersimliler gittikleri her yerde istismar edilirler. Zikrettin Efendi'ye devlet memurlarının beceriksizliğinden faydalanarak ciddi kar elde eder. "Sonunda etin okkasına, mısır koçanı pahası biçtiler. Aslında verdikleri para Kürt'ün anasına avradına sövmekle birdi ama, neylersin!".

İşlevsizlik Devletin yürütmüş olduğu göç politikası nedeniyle göç ettirilen Dersimliler, yolculuk boyunca ciddi çileler çekerler. Devlet memurlarının umursamazlığı, tembelliği ve vatandaşa üstten bakması nedeniyle göç, Dersimliler için felakete dönüşür. Bitmek bilmeyen bürokratik işlemler, iş bilmez ve umursamaz devlet yetkilileri yüzünden Dersimliler ciddi sorunlar yaşarlar. İnsanları doğdukları topraklardan zorla göç ettirmenin anlamsızlığı gözler önüne serilir. Dersimliler Trabzon'dan gittikten bir ay sonra onlar için gönderilmiş olan samanlar gemiyle gelir. Anlatıdaki devlet yetkilileri o kadar beceriksizdirler ki samanlarla bile ne yapacaklarını bilemezler. Bir süre sonra yemlik samanların aslında dikenli ot olduğu anlaşılır. Zikrettin Efendi'nin ardiyesini kiralayarak aylarca hiçbir işe yaramayan otlar için para ödenmiştir. İşini savsaklayan devlet yetkilileri yüzünden halkın ödemiş olduğu vergiler boş işler için harcanmaktadır.

BİR KODOŞLUK HİKAYESİ

Kişiler

Şehriyar Hint padişahı öldükten sonra babasının yerine geçer. Kutluyar adlı küçük kardeşine Kandahar'ı verir. Ülkesini adalet ve ahlakla yönettiğini sanan padişah, eşinin onu defalarca aldattığını fark eder. Başına gelen felaketi başkalarının yaşayıp yaşamadığını merak eder ve aldatılmaya nasıl engel olabileceğini öğrenmeye çalışır.

Kutluyar Şehriyar'ın küçük kardeşi ağabeyinin lütfu üzerine Kandahar'a padişah olur. Eşini çok seven Kutluyar aldatıldığını öğrendiğinde eşini ve onun sevgilisini öldürür. Ardından ağabeyinin de aynı durumda olduğunu görünce aldatılmamak için bir yol aramaya başlarlar.

Öykü

Hint Padişahının Gücü *Binbir Gece Masalları*'nda geçen anlatılardan biri üçüncü tekil şahıs anlatıcı aracılığıyla halk hikayesine dönüştürülmüştür. Hint padişahlarından birinin kodoşluk hikayesi anlatılmaktadır. İlk olarak padişahın servetinden ve gücünden bahsedilir. "Bu padişahın ülkesinde hiç kötülük yok... Sultanın kendisine geldi mi, gece gündüz keyfinde, eğlencesinde... Yeme içme, çalma söyleme, gülüp oynama tamam... Akşamları sofrasına bilginleri, gezginleri, ozanları mozanları toplamakta... Ortaya bir derin mesele atmakta, bilgisi artsın için... Çünkü bir ülkede millet rahatsa, padişahın da keyfi dört yüz dirhem olur". Söz konusu edilen padişahın iki oğlu vardır. Birinin adı Şehriyar diğeri Kutluyar'dır.

Padişahın Ölümü ve Kardeşlerin Ülkeyi Paylaşması Padişah'ın beklenmedik ölümünün ardından kardeşlerden en büyüğü ve en bilgisi olan Şehriyar tahta geçer. Küçük kardeş Kutluyar bu durumu gayet normal karşılar. Şehriyar, kardeşi Kutluyar'ın hiçbir şeyde gözü olmadığına emin olduğunda ülkenin bir kısmını ona verir ve onu da padişah yapar. Ülkeyi adaletle yönetmesini ister ve başı ne zaman sıkışırsa yardıma koşacağını güvencesini verir. Kutluyar Kandahar'a padişah olduktan on yıl sonra ağabeyi Şehriyar onu özlemiştir. Şehriyar kardeşiyle görüşmek istediğini bildirmek için haberci gönderir. Haberi alan Kutluyar çok sevinir ve derhal yol hazırlıklarına başlanır. On gün sonra kervan hazır edilmiştir ve Kutluyar adamlarıyla birlikte yola çıkar. Fakat eşini çok seven Kutluyar onun hasretine dayanamadığı için gece yarısı kimseye görünmeden sarayına geri döner. Amacı eşine sürpriz yapmaktır. Yatak odasına girdiğinde Kutluyar, yatakta iki kişinin olduğunu görür.

Kutluyar ve Şehriyar'ın Aldatılması "Bre aman... Bre nedir bu?" Yatakta iki kişi yatmakta... Evet, anadan çıplak baygın yatan karı, sultan hanım... Ya beriki? Beriki de, Allah beterinden esirgesin, şallak mallak... Yaverlerinden yakışıklı yüzbaşı... Meğer sultan hanım, herifle çoktan mercimeği fırına vermiş, altını üstünü kızartaraktan pişirip kotarmış ki, tadına doyumaz". Gördüğü manzara karşısında dehşete düşen Kutluyar, eşini ve yüzbaşısını kılıcıyla öldürür. Eşini ve yasak aşkını öldüren Kutluyar cesetleri dereye atar ve kanlı çarşafı yakarak yok eder. Ardından kimseye görünmeden kervanın konakladığı yere geri döner. Ertesi sabah yola devam edilir fakat Kutluyar'ın yüzünden düşen bin parçadır. Ağabeyinin sarayına varan Kutluyar'ın morali oldukça bozuktur. Şehriyar onun durumunu fark etmiş olsa da ilk günler herhangi bir soru sormaz. Aradan bir süre geçince kardeşinin ağzını arar fakat herhangi bir cevap alamaz. Kardeşinin avlanmayı sevdiğini bilen Şehriyar adamlarına ertesi gün av için hazırlık yapılması emrini verir. Ertesi gün Kutluyar'ı uyandırıp ava gideceklerini söyler. Lakin Kutluyar'ın yataktan kalkacak hali yoktur. Şehriyar ava adamlarıyla gitmek zorunda kalır. Dışardan bazı sesler duyan Kutluyar pencereden dışarı bakar. Bazı cariyelerin eğlendiklerini ve erkeklerle birlikte olduklarını görür. Aralarında Şehriyar'ın eşi de vardır ve erkeklerden biriyle birlikte olmaktadır. Kutluyar'ın gördüğü manzara karşısında kan beynine sıçrar. "Hasılı, hasbahçe hasbahçelikten çıkmış, Kırkpınar'ın er meydanına dönmüş...". Kutluyar hasbahçede eğlenenleri kılıçtan geçirmeyi düşünür. Fakat daha sonra ağabeyini beklemeye karar verir. Kutluyar başına gelmiş olan felaketi başkalarının da yaşadığını görünce içten içe rahatlar, keyfi yerine gelir.

Şehriyar ve Kutluyar'ın Planı Şehriyar avdan memnun bir şekilde döndükten sonra Kutluyar'ı keyifli görmesiyle mutlu olur. Kutluyar Şehriyar'a Kandahar'da olanları anlatır. Şehriyar dinlediği hikayeden dolayı çok sinirlenir. Ardından Kutluyar, sarayda az önce görmüş olduğu cümbüşü Şehriyar'a anlatır. Şehriyar öfkeden kudurmuştur. Eşini olay esnasında yakalamak için plan yaparlar. Ertesi gün Şehriyar vezirine üç gün sürecek av fermanı çıkarır. Daha sonra avdan dönmüş gibi yapan ikiliyi sultan hanım karşılar. Şehriyar arkasından çevrilen dolapları bilmezlikten gelerek onunla konuşur. "- Aman efendim, av halidir, "Kırk gün taban eti, bir gün av eti!" denilmiştir. Biz bugün başka bir et yesek gerek... Sultan hanım gözetlendiğini bilse, bu söz ona elverir. Ne fayda ki, insanoğlu başına geleceği bilemez ve de ensesinde gülen ölümü, uzak sanır". Aleme katılmış olan bütün erkeklerin hamamda toplanıp öldürülmesi emri verilir. Cesetler gizlice timsahlara atılır. Daha sonra kadınlara ne yapılacağını iki kardeş aralarında konuşur. Maruz kaldıkları durumun sıradan halkın başına gelip gelmediğini merak eden padişahlar derviş kılığına girerek halkın arasında dolaşırlar. Sıradan insanların ilişkilerinde aldatmanın olup olmadığını merak etmektedirler. Halk arasında da buna benzer olaylar yaşanmıştır. Fakat kendileri padişah oldukları için bu durumu kabullenemezler.

Padişahların Aldığı Ders Deniz kenarında yürüyen padişahlar bir patlama sesi duyar. Denizden su fıskırır ve ardından bir cin görünür. Cinin elinde camdan bir fanus vardır. Fanusun içinde de genç bir kız bulunmaktadır. Oldukça kıskanç olan cin sevdiği kadını fanusun içinde saklamaktadır. Bir gece yarısı genç kız, onları gözetleyen padişahları fark eder. Padişahları tehdit ederek çalılıklara götürür ve onların soyunmalarını ister. Genç kız padişahlarla ilişkiye girer. Genç kızın bir fanus içinde yaşamasına rağmen bu zamana kadar doksan sekiz kişiyle birlikte olduğu anlaşılır. Padişahlara şöyle der: "- Boşuna bırakmışsınız tahtı taci, kuzucuklarım, dedi. Karı kısmı tavuk gibidir, ardı güdülmez ve de çobana verilmez. Başımıza böyle bir iş gelmesin dersanız... Padişahlar, "Aman" diyerek kulak kesildiler: - Eve, apansız dönmeyeceksiniz... Dönmek zorunda kalırsanız, kapıda kendinize bir iş bulup gürültü patırtı edeceksiniz. Gerisine karışmayın! Gerisini sultan hanımlar bilir ve de gereğini töresince yerine getirir!".

Temalar

Gelenek/İrade Çatışması Şehriyar ve Kutluyar adlı iki kardeş padişah, ailelerinden ve saray çevresinden aldıkları eğitimden dolayı ciddi bir disiplinle büyütülmüşlerdir. Ülkelerini babalarının

vasiyet ettikleri gibi adalet, merhamet ve erdemle yönetmeye çalışmaktadırlar. Yaşadıkları hayatlar onları geleneklerine bağlı birer romantik haline getirmiştir. Ancak bir süre sonra ikili, çevresindeki insanların bambaşka şeylere inandıklarını ve kendi inanmış oldukları şeylerin aslında hiçbir değerinin olmadığını görürler. Kitaplardan okudukları erdemlere bağlı birer hükümdar olmaya çalışmışlardır ve şahsi isteklerini her zaman görmezden gelmişlerdir. Fakat çevrelerindeki en yakın insanlar tarafından bile aldatıldıklarının farkında değillerdir. Aldatıldıklarının farkına vardıklarında da başkalarının aynı duruma maruz kalıp kalmadıklarını merak ederler. Verilen iletiye göre bir kadının aldatılmasına engel olmak için eve habersiz gelmemek gerekmektedir.

Sadakatsizlik Eşleri tarafından aldatılmış olan iki hükümdar kardeş, bir daha aldatılmamak için nasıl bir önlem almaları gerektiğine yönelik cevaplar aramaya başlarlar. Cinin kıskançlıktan dolayı fanus içinde sakladığı genç bir kız gece vakti oradan çıkar ve padişahlarla birlikte olur. Daha önce de birçok erkekle birlikte olmuştur. Katı kurallar, baskılar ve önlemler insan iradesine engel olamamaktadır. Sadakat duygusu olmayan bir insana duvarlar örmeye çalışmanın boş bir çaba olduğu ve aldatılmaktan korunmanın bir yolu olmadığı anlatılmak istenir.

FERMANLI HOCA

Kişiler

İmam Uzun Nurettin Efendi *Yediçınar Yaylası* adlı eserde de rol oynayan karakter, anlatının başkahramanıdır. Çorum'dan yola çıkıp kutsal toprakları gezmeye başlayan Nurettin Efendi Bombay'daki Abdülkadir Geylani'nin öğrencilerinden Seyfüddini Hindi'nin müritlerinden biri olur. Onun aracılığıyla kutsal bir yolculuğa çıkmak ister. İlk olarak Adem Baba Türbesi'ni ziyaret eder. Ardından da başka bir görev için İstanbul'a gider ve önemli imamlardan biri haline gelir.

Hacı Seyfüddini Hindi Hoca Geylani tarikatının liderlerinden biri olan karakter, Nurettin Efendi'ye çeşitli ruhani görevler vererek ona rehberlik eder.

II. Abdülhamit Osmanlı Devleti'nin padişahı olan anlatı kişisi, Nurettin Efendi'nin imamlıktaki namını duyduktan sonra onu Ebülhüda aracılığıyla sınava çeker.

Öykü

Nurettin'in Ruhani Yolculuğa Hazırlığı Avare gibi bir memleketten başka bir memlekete dolaşmakta olan Uzun Nurettin Efendi, Geylani tarikatından Seyfüddini Hindi'nin yanına gelmiştir. Sözde onun geleceğinden haberdar olan Seyfüddini Uzun Nurettin'i yanına derviş olarak alır. Ona daha önce hiç görmemiş olduğu kitaplar verilir ve Nurettin bunları hemen okumaya başlar. Kırk gün kadar orada kitap okuyan Nurettin'i Seyfüddini çağırır. Yedi yıldır oruçlu olduğu söylenen tarikat lideri Nurettin'e Adem Baba Türbesi hacılığına hazır olduğunu söyler. Bu türbeye ulaşabilmek için yol dualarını iyi bilmek gerekmektedir. Aksi takdirde yol cinler tarafından kesilmektedir.

Adem Baba Türbesi'ne Yolculuk Nurettin Efendi yolculuğu anlatmaya başlar. Masalsi kişiler ve canlılardan bahsedilir. Adem Baba Türbesi'ne doğru giderken yol, Seylan'ın inci avcıları tarafından kesilir. Nurettin Seyfüddini tarafından verilen kağıdı avcılara verince ona ne istediği sorulur. Nurettin Adem Baba Türbesi'ne gitmek istediğini söyler. Nurettin'i bir gemiye bindirirler ve yola çıkılır. Yolculuk sırasında masalsi canlılarla karşılaşılır ve olaylar yaşanır. Uzun bir yolculuktan sonra türbenin olduğu Serendip Dağı'na gelinir. Türbeye çıkan merdivenler İskender tarafından yapılmış ve çeşitli engellerle donatılmıştır. Nurettin Efendi yürek temizliği sayesinde türbenin pınarına vardığını ve abdest aldığını söyler. Ardından zorlu tırmanış başlar. İlk önce Hızır peygamberin türbesine varır. Yola devam etmek için gerekli ritüelleri yerine getirdikten sonra ilerler. Sonunda Adem Baba Türbesi'ne varır. Adem peygamberle ilgili kutsal metinlerde geçen anlatılar biraz değiştirilerek anlatılır. Türbenin önündeki ölümsüzlük ağacından bahseder. "Evet, ölümsüzlük ağacının yaprağını, havada kapana, ölüm yoktur ama, şimdiye dek ademoğlundan ele geçiren de yoktur". Havva Ana yolundan geri dönen Nurettin Efendi, maymun kabilesinden bahseder. Maymunlar lanetlenmiş olan kavimdir. Bazı insanlara musallat olurlar fakat Adem'in soyundan olanlara dokunmazlar. Nurettin Efendi kabilenin arasından geçip gitmiştir.

Karanlık Dünya Yolculuğu Ardından Bombay'daki Seyfüddini Hindi'ye geri dönen Nurettin Efendi ilk sınavı başarıyla geçmiştir. Sıra ikinci sınavdadır. Bu sınavda Nurettin Efendi'nin nefsi istekleri sınanacaktır. Ondandır yetmiş gün boyunca çilehanede kalması istenir. Yetmiş günlük oruç ve

ibadet sırasında Nurettin Efendi'nin rüyasına aksakallı bir dede girer. Ona "Karanlık Dünya" der. Seyfüddini bunun büyük bir lütf olduğunu söyler. Nurettin Efendi'nin şimdiden cenneti kazandığı ve kendisinden istenen yere gitmesi gerektiği söylenir. Bunun üzerine Nurettin Efendi coşmuştur. "Hiç durma, ilk kalkacak gemiye atla, Basra'ya yetiş! Orada Kafdağı kervanları vardır. Birine karış! Kafdağı'ndan ileriye kervan bulamazsın. Ayağına bir demir çarık, eline bir demir sopa uydurup yola düşeceksin. Bizden sana, beş vakit namazda hayır dua... Hey yavrum Uzun Hoca!" dedi". Karanlık Dünya'ya gidebilmek için Kafdağı'nın aşılması ve Balgar ülkesine varılması gerekmektedir. Buradan üç yüz altına alınacak bir köpek Nurettin Efendi'yi Karlar Ülkesi'nden Karanlık Dünya'ya götürecektir. Karanlık Dünya'yla ilgili kitabı okumayı bitiremeyen Nurettin Efendi, dervişler tarafından yolculuğa uğurlanır. Bombay'dan kalkan bir gemiyle Basra'ya doğru yola çıkar. Oldukça tedirgindir. Basra'ya gece vakitlerinde vardığında bir handa gecelemeğe ister. Hanın önündeki dilenci kılıklı bir abdal onunla Arapça konuşmaya başlar. Nurettin'in Karanlık Dünya'ya gittiğini bilmektedir ve endişelenmemesi gerektiğini söylemektedir. Abdal ona Karanlık Dünya'yı aklından çıkarmasını ve doğruca İstanbul'a gitmesi gerektiğini söyler. Gece handa uyuyakalan Nurettin bedeviyi etrafta aramaya başlar. Bekçiye ve diğer bedevilere onun nerede olduğunu sorar. Fakat onu hiçbir yerde bulamaz.

Nurettin Efendi'nin İstanbul'a Gelmesi Bir süre çaresizce düşünüp ağladıktan sonra Nurettin Efendi'nin aklına bedevinin söyledikleri gelir. Bunun üzerine İstanbul'a gitmeye karar verir. "Aman bana bir İstanbul kervanı Müslümanlar!" diye bağırdım. Bağırıtıma koşanlar: "Meraklanma derbeder! İstedığın İstanbul kervanı olsun! Basra'dan İstanbul'a her gün yedi kervan gider!" dediler". Nurettin Efendi Ramazan ayında İstanbul'a varır ve ilk olarak Ayasofya Cami'sini ziyaret eder. Hocanın okumuş olduğu hutbeden dolayı herkesin gözü yaşlanmıştır. Cemaat dağılacağı sırada Nurettin Efendi onları bağırarak durdurur. Onlara söylemek istediği bazı şeyler vardır. Cemaat onun hiçbir şey diyemeyeceğini sanırken Nurettin Efendi imamın kürsüsünden bildiği bütün kıssaları anlatır ve dualar okur. Cemaat şaşkınlık içindedir. Cami imamı onun verdiği hutbeden adeta mest olmuştur ve makamının ona yaraşacağını söylemiştir. Nurettin Efendi'yi Süleymaniye Medresesi'ne yerleştirirler. Nurettin Efendi Ayasofya'nın baş kürsüsüne yerleşmiştir. Cemaat onun hutbelerini dinlemek için sabırsızlanmaktadır.

Nurettin Efendi'nin Ünlenmesi Nurettin Efendi'nin birkaç gayrimüslimi Müslüman yaptığı dilden dile anlatılır. Hocalar ondan bir şeyler öğrenmek için sıra olmuşlardır. Nurettin Efendi'nin hutbelerde anlattıkları saltanatın ilgisini çekmeye başlamıştır. Baskı döneminden dolayı cami ve Nurettin'in odası ablukaya alınır. Okuduğu ilahilerle de nam salmış olan Nurettin'i zenginler konaklarına davet etmeye başlarlar. Jurnal edildiğini sanan Nurettin Efendi'yi bir gün hafiyeler medreseden almaya gelir. Hafiyelerden kurtulmak için bir çözüm yolu düşünen Nurettin, hemşerilerinden birini arar fakat bulamaz. Yedisekiz Hasan Paşa'nın yanında olmasını ve onu kurtarmasını çok ister. "İşte belli bir şey! Oturup curnalı güzelce donattılar: 'Bu herif çizgiden çıkmalı hanidir? Ey Sultan Hamit, sen uyu bakalım!' demişlerdir. Evet, hem de demişler. Bu bizim uğradığımız hafiye curnalı, beri benzer curnallardan değil! Bu bizimkisi resmen cellat curnalı!"

Nurettin Efendi'nin Sınava Çekilmesi Hafiyeler tarafından medreseden alınan Nurettin Efendi Yıldız Sarayı'na götürülecektir. Yolculuk sırasında saksıya sakladığı altınlarını almayı unuttuğunu fark eden Nurettin Efendi geri dönmek için hafiyelere yalvarır. Fakat iş işten geçmiştir. Hasan Paşa'nın karşısına çıkarılan Nurettin Efendi'ye padişahın huzurunda Ebülhüda'yla imtihan edileceği söylenir. Sınavı başarıyla geçerse kendisine yüz altın ödül verilecektir. Başarısız olursa başı hayli derde girecektir. Nurettin Efendi, padişahın karşısına çıkarılır: "Gel bakalım, Çorumlu Uzun Hoca" dedi, "Senin namını duydum. Beş kıtayı, yedi iklimi dolaşmışsın, İslam dinini göklere çıkarmışsın. İşte benim Ebülhüda hocam! Sınavlanacaksınız! Sonunu kendin düşün! Hakkından gelmeyi gözün kesmezse başından haberimiz olmalı, bizden günah gitmeli...". Nurettin Efendi'den peygamberin Miraç olayını anlatması istenir. Bu konu üzerine ciltlerce kitap okumuş olan Nurettin etrafındakileri mest eder. Ebülhüda da anlatılanları hayretle dinlemiştir. II. Abdülhamit Nurettin'e ödülünü verir ve istediği camide imamlık yapmasını adamlarına emreder. Anlatının sonunda Nurettin Efendi'nin bir tren yolculuğu sırasında yanındaki diğer hocalara bu hikayeyi anlattığı görülür. Nurettin Efendi'nin anlatmış olduğu hikayeyi daha sonra Erzincanlı Köse İmam da kendisi yaşamış gibi başkalarına anlatmıştır. "Yalnız bir noktası değişik: Çorumlu Yedisekiz Hacı Hasan Paşa'nın yerini, Erzincanlı Deli Hafız Hacı Mürsel Paşa alıyor".

Temalar

Din İstismarı Hikayenin sonunda, anlatıda geçen bütün olayların bir tren yolculuğu sırasında Nurettin Efendi tarafından diğer hocalara anlatılmış olduğu görülür. Dini hurafelere dayalı

uydurma bir hikaye aracılığıyla Nurettin Efendi, diğer hocaların ve inananların saygısını kazanmak ister. Nurettin Efendi uydurmuş olduğu yalan hikayeye inanan insanları istismar etmek ve sömürmek amacındandır. Nurettin Efendi'nin anlatmış olduğu hikayeden etkilenen Erzincanlı Köse İmam, aynı hikayeyi kendisine göre yeniden uyarlayarak başkalarına anlatmak amacındadır. Bu sayede insanların saygısını ve hürmetini kazanacak ve onları istediği gibi kullanabilecektir. Hayatı boyunca hurafeler ve batını inançlarla yaşamış olan insanlar bu tarz hikayelerle etkilemek oldukça kolaylar. Gerçeklikle sağlıklı bir ilişki kuramayan insanlar bu gibi hikayelerle kolayca manipüle edilebilirler.